

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacræ Theologiæ Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiæ Ad Mentem Scoti Cvrsvs Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

Dispvtatio VII. De Voluntate.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

& posset consequenter de non cognoscente fieri cognoscens per aduentum solius respectus tendentia, aut unionis illius, que superadderetur: sed hoc est absurdum: ergo non requiritur talis unio superaddita. Probat minor: quia si per aduentum respectus solummodo cederetur de novo cognoscens, posset dici quod ipsius respectus esset cognitionis actualis, & sic quod cognitionis non esset forma absoluta, contra hypothesisim totius huius questionis, & dicta in superioribus.

115. Dices respectum illum non posse dici cognitionem, quia ille solus non sufficeret in intellectu; nisi praesupponeret qualitatem absolutam cognitionis, quae potius vocari debet cognitionis, quam ille respectus.

Contra, quia si ille respectus potest sufficere, ut qualitas illa absoluta, quae ante non representabat, representet actu obiectum, cur non posset sufficere, ut intellectus, qui ante non intelligebat, intelligeret?

Dices, quia non est cognitionis, & quia non potest advenire intellectui absque alia forma priori absoluta.

Contra, quia hoc est petere principium: quare enim cur non est cognitionis, aut cur non posset immediate advenire intellectui.

Propter hanc ultimam doctrinam visa mihi fuit semper difficultis doctrina communis Scotistarum de respectu attingentiae actualis, quam ponunt in cognitionibus supra entitatem absolutam ipsius speciei expressae, quae tamen doctrina, vel ab ipsorum autoritate probabilitatem habet, & fundamentum magnum etiam in ratione, quia scilicet non appareat, quomodo forma absoluta posset se sola determinare subiectum suum ad aliquid realiter distinctum per modum unionis; nam talis determinatio videtur esse relativa, non minus quam quaecunque alia, denominatio autem relativa actualis non videatur posse prouenire a forma absoluta, alias omnes relationes actuales possent dici formæ absoluta.

116. Ego vero de hac re non fero sententiam; sed solum propono utriusque partis difficultatem, & fundamentum, ab aliis expectans resolutionem.

Supposito autem, quod detur huiusmodi relatio attingentiae ultra cognitionem absolutam; quæ potest an sit extrinsecus, vel intrinsecus adveniens.

Respondeo ex suppositione doctrinae probabilis, quæ proponit Doctor. 3. dist. 14. q. 2. de scientia Christi; quod nimirum per eandem visionem absolutam, qua videt essentiam diuinam, posset de novo alia & alia obiecta secundaria videre, propter aduentum solius relationis attingentiae, qua produceretur a Deo in illa scientia, non posse esse dubium quin relatio attingentiae sit extrinsecus adveniens non enim resultat necessario inter scientiam & obiectum, alias semper resultaret, & non aduerret de novo inter illa; relatio autem intrinsecus adveniens necessario resultat inter sua extrema.

Quod si illa doctrina non sit vera, sed relatio actualis attingentiae necessario concomitatur cognitionem, existentiam & praesente obiecto secundam illam rationem, secundum quam natum est attingi à potentia per cognitionem, tum illa relatio erit intrinsecus adveniens.

Quinam autem ex his duobus modis dicendi de natura istius relationis sit prior, remitto ad Tractatum de scientia Christi ac visione beatifica: in quo etiam examinandum relinquo, quid sit cognitionis comprehensio, quod ab aliquibus hic tractatur.

QUÆSTIO VLTIMA.

An detur memoria intellectiva.

CONCLVSI O I.

Datur memoria intellectiva. Hæc est communis. Probatur quia experimus nos recordari rerum præteritarum: ergo datur memoria qua id possumus facere.

Dices quidem hinc colligi optime quod habemus memoriam, non tamen intellectuam, quia posset quis dicere quod recordemur per memoriam sensitivam.

Contra, quia quæ ratione quis posset dicere memoriam nostram esse sensitivam, posset etiam dicere quod cognitiones nostræ sint tales, sed hoc est absurdum.

Deinde ex Scriptura habetur quod anima separata à corpore habeat memoriam, ut patet Luca 16. Filii recordare quia fecisti bona: sed illa anima non habet memoriam sensitivam, ut patet: ergo intellectuam. Præterea, non potius debet attribui nobis intellectus, & cognitiones intellectiuæ, quam memoria & recordationes intellectiuæ.

CONCLVSI O II.

Memoria intellectuæ non distinguitur realiter ab intellectu, sed bene formaliter. Prima pars est communis cum D. Thoma 1. par. q. 79. art. 7. contra Rub. in 2. dist. 14. queſt. 2.

Probatur, quia nulla est necessitas multiplicandi realiter duas potentias, quarum una est memoria altera intellectus: nec enim aliquid impedit quo minus eadem potentia exerceat actus utriusque.

Confirmatur, quia intellectus secundum omnes Doctores & veritatem potest intelligere rem existentem & existentem, futuram, & futuram, & possibilem ut possibilem: ergo poterit cognoscere præteritum, ut cognitum à se & consequenter poterit cognoscere rem præteritam cognitionem à se ut talem; sed hoc est munus memorie: ergo intellectus non distinguitur realiter à memoria.

Probatur secunda pars, quia non implicat dari intellectum, qui solum possit intelligere, & non recordari: ergo intellectus distinguitur formaliter à memoria à parte rei.

118. Obiicius contra primam partem: S. Aug. 10. de Trinit. cap. 11. distinguit tria in anima nostra, memoriam scilicet, intellectum, & voluntatem, & communis visus tenet quod anima intellectuæ habeat tres potentias sci-licet, iam enumeratas.

Confirmatur: quia communiter dicitur, quod anima nostra sit imago Trinitatis, & quod illa imago consistat in hoc, quod quemadmodum in Trinitate sunt tres personæ & una essentia: ita in anima una essentia & tres potentias.

Respondeo Sanctum Augustinum per memoriam, intellectum, & voluntatem non intelligere potentias, sed tria munera seu actus diversos: per memoriam enim intelligit actum memorie, scilicet recordationem: per intellectum, intellectionem: & per voluntatem, volitionem: qui tres actus bene possunt prouenire ab una reali potentia. Similiter communis modus loquendi, vel debet intelligi de tribus potentias formaliter distinctis, vel de tribus potentias æquivalenter, quatenus scilicet anima habet unam potentiam, qua mediante potest tres actus dissimiles producere, quemadmodum si haberet tres potentias.

Ad confirmationem respondeo, sicut ad Augustinum, quod illa similitudo sit accipienda secundum actus, & non secundum potentias; vel si secundum potentias sumenda sit, deber intelligi quoad potentias formaliter, non realiter distinctas: & sic etiam posset intelligi S. Augustinus & quicunque alii Patres istum numerum insinuant in potentias Animæ.

DISPUT. VII.

De Voluntate.

Si c v t p ræter cognitionem sensitivam, quæ com-petit hominibus ratione animæ, qua sensitiva est, datur in illis appetitus sensitivus ipsi correspondens; ita etiam p ræter cognitionem spiritualem & rationalem, quæ vocatur intellectus, datur appetitus spiritualis & rationalis ipsi correspondens, ut omnes fatentur, & patet experientia. Hic ergo appetitus vocatur voluntas, de qua iam agimus.

Aaaa 3 QVÆSTIO

QVÆSTIO I.

De obiecto voluntatis.

Voluntatem posse velle bonum prosequendo ipsū & appetendo ipsum sibi, ac nolle malum ipsum fugiendo ac detestando, & consequenter tam bonum quam malum esse obiectum ipsius, quatenus potest in utrumque tendere, tam receptum est ab omnibus, ac cōpertum experientia, quam dari ipsammet voluntatem. Vnde hoc non est, quod tanquam quid dubium queritur in hac questione: sed primo an posset velle aliquid, quod non proponitur ipsi sub ratione mali. Si enim nō potest, tum bonū & malum vt sic erit obiectum adæquatum ipsius, quatenus potest tendere in quocunque bonum & malum, & non potest tendere in aliiquid quod non sit propositum ipsi sub ratione boni aut mali. Secundo, an possit velle malum sub ratione mali aut nolle bonum sub ratione boni. Si enim potest, tum bonum non erit obiectum adæquatum prosecutionis, nec malum fugax; secus autem dicendum, si non potest. Tertio denique, an ratio formalis motiva, ob quam fugit malum, sit bonitas opposita, ita vt non possit fugere malum, nisi quatenus vult bonum oppositum ipsi: si enim sit, tum potest dici quod bonum vt bonum sit obiectum adæquatum formale voluntatis, & secus dicendum erit, si non sit.

Hæc ergo tres difficultates in hac questione examināda sunt: ad hoc autem aduentendum est ex communissima doctrina triplex esse bonum, nempe honestum, delectabile, ac utile. *Honestum* est, quod potest propter se amari; quamuis non delectaret, nec consideraretur vt delectabile. *Delectabile* est, quod delectat secundum se. *Utile* denique, quod est conducens ad acquisitionem boni honesti, vel delectabilis.

C O N C L V S I O I.

2. *Voluntas nequit velle aut nolle aliiquid per nolitionem positivam nisi bonum & malum.* Hæc est communissima, quamvis meo iudicio non sit tam facile illam probare, quam videri posset. Nam quantum ad rationem à priori, non videtur repugnare aliqua potentia, quæ posset etiam libere velle motum aliquem localem imperare, quamvis non proponeretur ipsi sub ratione boni aut mali; & ex suppositione non repugnantia talis potentia non poterit ostendti quod voluntas non sit talis, nisi à posteriori ostendatur quod non. Quantum autem ad rationem à posteriori, potius videtur experientia constare, quod de facto voluntas imperet quandoque motum localem digitii, verbi gratia, absque consideratione boni alicuius in illo motu; quam quod nunquam id faciat absque tali consideratione.

Probatur tamē conclusio, quia quidquid vult voluntas vel vult illud tanquam medium, vel tanquam finem: si tanquam medium, necessario debet velle illud quatenus cōducens ad acquisitionem finis, & consequēter vult illud tanquam bonum, quia esse sic conductens est esse bonū utile. Si tanquam finem: ergo debet proponi ipsi sub ratione, sub qua mouere possit intentionaliter voluntatem ad volitionem, sed illa ipsi ratio est bonitas finis, quia est ratio propter se potens mouere voluntatem, seu ratio propter se appetibilis à voluntate: ergo debet proponi sub ratione boni, & consequenter nihil potest velle voluntas, nisi quod sit bonum, aut quod proponitur vt bonum. Rursus quidquid non vult, vel non vult illud propter se, vel non vult illud propter aliud, sed non potest nec propter se, nec propter aliud illud nolle, quin considereretur in ipso ratione ob quā sit propter se, aut propter aliud nolibile; sed illa ipsi ratio est mala, seu maliitia, quia opponit appetibilitati propter se, aut propter aliud: ergo non potest nolle aliiquid nisi consideratu vt malum, & consequēter à primo ad ultimum nō potest velle aut nolle, nisi considerando obiectum quod vult aut non vult, vt bonum, vel malum.

3. *Obiectus rationem illam difficultatis proposita supra, Sed respondeo ad rationem à priori, repugnat omnino rati-*

lem potentia, quia sequitur quod ferretur in bonum, & non ferretur: non ferretur ex hypothesi: ferretur autem, quia eo ipso quo ferretur, obiectum deberet habere rationem ob quam ferretur, & illa ipsa ratio est bonitas.

Ad rationem à posteriori respondeo, negando ylla experientia constare, quod imperetur talis motus à voluntate, quin proponatur vt appetibile, & cōsequenter vt bonum, quamvis non semper aduertat quis se moneri ob talem rationem, nec posset ostendere semper quānam ratio formalis particularis obiecti mouerit. *Dixi autem* in conclusione data opera, quod voluntas non possit nolle positive, nisi rem consideratam vt bonam, aut vt malam, quia potest quacunque rem quomodo cunque consideratam nolle negative, non habendo scilicet actum positivum volitionis immo necessario debet sic nolle, si non proponatur sub ratione boni aut mali, quia non potest habere actum positivum nisi proposita tali ratione.

C O N C L V S I O II.

4. *Voluntas non potest amare, aut desiderare, aut vel-* Non potest amare, nisi quod proponitur ipsi sub ratione aliqua boni: nec eis qui potest amare, nisi quod proponitur ipsi sub ratione aliqua mali.

Hæc est communis cum S. Thoma 1.2.q.8. & Seco 3. dist.33.n.3. & in 4. dist.49.q.10.num.8. quamvis in 1. dist. 2.9.4. & in 2. dist.6. q.2. & d.43.q.2. quasi fuisse dubius, nihil resoluter, est autem contra Occamum in 3. dist.13. dub.5. cum Nominalibus & Anglico ac Almaino.

Probari solet auctoritate Philosophi 3. Ethicorum 1. affirmantis omnem prauum id est male agentem, esse ignorantem. Sed non esset ignorans necessario, nisi quia vt faceret malum, deberet illud vt bonum apprehendere: nam faciendo malum apprehendendo ipsum vt malum, non esset ignorans: sed non deberet, vt faceret malum apprehendere malum, vt bonum, si posset prosequi malum vt malum: ergo non potest: & consequenter vera conclusio.

Verum meo iudicio hæc probatio non vrgit; nam qui facit malum, verbi gratia qui comedit illicitum, licet apprehendat ipsum vt bonū, non tamen necessario quatenus sic apprehendit ipsum, habet ignorantiam, quia re vera illa bonitas, quam apprehendit in ipso, est in ipso, v.g. bonitas delectabilis: ergo nō catenus vult *Philosophus* quod male agens semper sit ignorans, quia apprehendit illud, quod agit, sub ratione boni erronee, hoc est considerando ipsum esse bonum, cū tamen non sit bonum illa bonitas, quia apprehendit ipsum vt bonum. Itaque loquitur siue dubio *Philosophus* vel de ignorantia, quatenus hæc dicat exclusionem alicuius scientie, quam si male ages haberet, non male ageret, vel de ignorantia practica, quæ concidit cum electione mala. Sed ex neutra ex his ignorantis potest probari conclusio, quia quamvis amaret quis malum vt malum, & odio haberet bonum vt bonū, adhuc habere posset ignorantiam hanc utramque: nam posset habere negationem alicuius scientie, quæ si aderet, non amaret malum, nec fugeret bonum: & præterea haberet sine dubio pessimam electionem.

5. *Melius ergo probatur conclusio quantum ad authōritatem ex D. Diورſio cap.4 de diuinis nominibus dicentis: Nemo ad malum intendens operatur, id est, nemo applicat media ad prosecutionem mali, qua malum est, seu consideratum sub ratione mali.*

Probatur ratione primo ex conclusione præcedenti: nam quod neque cōsideratur vt bonum aut vt malum, habet maiorem proportionem cum amore, desiderio ac cōplacētia, seu volitione, quam quod consideratur vt malum: nam malitia habet aliiquid ex natura sua impediens, & nihil prouocans, seu excitans ad tales actus, sed quod nec bonum, nec malum est, aut consideratur, licet nihil habeat allicitas, tamen nihil habet quod deterreat aut impideat possit. Deinde illud, quod neque consideratur, vt bonum neque vt malum, maiore habet proportionem cum odio fuga, & nolitione, quam quod cōsideratur vt bonum, ob eandem rationem, quia hoc habet aliiquid impediens, illud nihil habet impediens: ergo si quod non cōsideratur bonum

Voluntas
non potest ferri
positiva
nisi in bo-
num vel
malum.

bonum aut malum, nequeat quis amare aut odio prosequi, neque poterit amare malum, aut odire bonum.

Probatur secundo, per probationem conclusionis præcedentis, quæ directe probat hanc conclusionem.

6. *Probatur tertio*, quia sicut appetitus innatus est pondus & inclinatio rei habentis ipsum in bonum & non in malum, ita etiam appetitus elicitus debet pariformiter esse in bonum & nullo modo in malum; neque enim est illa differentia inter utrumque appetitum, nisi quod unus sit innatus, hoc est insitus ac identificatus rei appetenti, nec præsupponens cognitionem boni in quod fertur; elicitus vero sit quid distinctum realiter ab appetente, ac præsupponens cognitionem boni in quod fertur. Hæc autem differentia non facit quod possit ferri in malum; ergo debet semper ferri in bonum: sed si appetitus elicitus debet semper ferri in bonum, aversio & fuga elicita debet ferti semper in malum, est enim eadem ratio: ergo.

Vñ solvantur plurimæ ex rationibus, quibus hæc conclusio impugnari solet, aduertendum non esse dubium quin aliquis sibi & aliis quandoque appetat quod reuera est malum & physicum & morale, vt quando quis se interficit ob desperationem, vel in ordine ad vindicandum se de aliis: sed tum tamen semper considerat aliquam rationem boni in illa re, quæ vel est in ea à parte rei, vel appetit esse: nam in eadem ipsa morte considerat, quod vel excluderet mala præsencia aut imminentia, & hæc est bonitas aliqua, vel quod sit medium ad inferendum malum illis, de quibus vult sumere vindictam, & hæc etiam est bonitas aliqua. Hac ratione damaari possunt desiderare non esse, quia per illam destructionem priuarentur suis pœnis.

7. *Obijctes præterea*: sequeretur quod non merecerimus obseruando precepta, quia illa obseruatio est bona: ergo si non possumus nolle bonum, necessario volumus illam, & consequenter non libere nec meritorie.

Respondeo negando sequelam & consequiam probationis. Primo, quia quamvis non possemus nolle illam possemus tamen illam non velle, sive negatiuè nos habendo; suppono enim iam, dati posse omissionem puram, sive volendo aliud incompatibile cum illa. Secundo, quia quamvis illa obseruatio sit bona, & vt bonum non possumus illam nolle, tamen etiam habere potest aliquam rationem mali, v.g. quatenus esset indelectabilis, aut inferens malum, vel excludens aliquid aliud bonum, & sub hac ratione possumus illam posse & directe nolle.

Obijctes secundo, sequeretur non posse quem odio prosequi Deum sine hæresi, quia non posset ipsum odio prosequi, quin consideraret in ipso aliquam rationem mali, talis autem ratio non potest in ipso considerari absque hæresi.

Respondeo primo, distingnendo consequens: absque hæresi formalis, nego, quia ad hoc requiritur quod aduertat suam considerationem esse contra fidem, hoc autem non est necesse: absque hæresi materiali, hoc est: absque errore qui reuera esset contra fidem, quamvis ab ipso hoc non aduertetur, transcat consequentia.

Respondeo secundo absolute negando sequelam, & ad probationem dico quod posset apprehendere Deum sub ratione mali indelectabilis actu, & mali inutilis in ordine ad consecutionem alicuius boni, quod amet, absque illa hæresi aut errore; nam reuera Deus, vt est impediens bonum desideratum, est malum inutile, ac indelectabile desideranti illud bonum.

8. *Obijctes tertio*: voluntas est libera circa quocunque obiectum sibi propositum: ergo potest, quemcumque voluntate actum, circum ipsum habere.

Respondeo primo, si loquatur obiectio de quocunque omnino obiecto cognito, negando antecedens, quia non potest ferri in obiectum ullum, nisi proponatur sub ratione boni, & mali, quia istæ sunt rationes circa quas nata est ferri voluntas.

Respondeo secundo, si loquatur obiectio de quocunque obiecto bono, & mali: & distinguo antecedens, est libera libertate specificationis, aut exercitij, concedo: est

libera libertate specificationis, ita vt possit se habere in differenter circa bonum amorem, vel odium, aut etiam circa malum, nego antecedens. Itaque voluntas circa bonum non habet, nisi libertatem exercitij quatenus scilicet potest illud velle, vel non velle, sive negatiuè per omissionem puram, sive indirecte per volitionem alterius incompatibilis: & eandem libertatem habet circa malum: circa vero rem, quæ considerareret ut bona, & mala, habet utramque libertatem, nam potest nec velle, nec nolle illud, vel directe, negatiuè se habendo, vel indirecte volendo: aut nolendo aliud, & si habet libertatem exercitij circa illud; potest etiam, vel amare ipsum sub ratione boni, vel odio prosequi sub ratione mali, & sic habet libertatem specificationis circa illud.

C O N C L V S I O III.

9. *Voluntas tam directe fertur in malum*, ipsum fugiendo, Voluntas quam in bonum ipsum amando; & consequenter non debet dicti directe fertur in bonum esse potius ad aquatum obiectum ipsius, quam malum, malum ipsius nolendo. nolendo.

Hæc videri posset esse contra communem sententiam, nescio tamen an in re ita sit.

Probatur, quia quando proponitur aliquid voluntatis, vt positivè discoueniens ac displicens, quamvis non cogitet de opposito positivè placenti ac convenienti, potest sine dubio nolle illud, sicut potest velle illud, quod positivè placet, non cogitando de opposito, quod positivè displaceat: ergo tam bene potest directe ferri in malum positivum, ipsum fugiendo, quam in bonum, ipsum prosequendo.

Confirmatur, quia ideo dicitur directe ferri posse in bonum, quia quando proponitur, habet virtutem attrahendi ad amorem, etiam si non considereret malum posse oppositum, nec experimur nos ideo ipsum prosequi, quia nolumus malum oppositum posse: sed malum æque habet virtutem attrahendi ad odium, & non experimur nos ideo illud odio habere, quia directe amamus illud, quod est oppositum ipsi: ergo tam directe ferimur in malum quam in bonum. Qod si dicatur fugam mali esse virtualiter prosecutionem boni, hoc non facit ad rem; tum quia conclusio facit mentionem de prosecutione ac fuga formalis; tum quia sicut potest dicti fuga mali esse prosecutio virtualis boni: ita potest dicti quod prosecutio boni sit fuga virtualis mali. Et sic idem quantum ad hoc de vitroque dicendum est.

10. *Obijctes primo*: nemo potest applicare media, nisi ex eo, quod appetat finem, & magis directe ac formaliter dicitur appetere finem quam media: ergo quando quis non vult aliquid ex eo, quod impedit bonum, ideo illud non appetit, quia vult illud bonum: & consequenter magis directe, & formaliter vult bonum, quam non vult illud quod impedit eius consecutionem.

Respondeo primo, negando antecedens pro secunda parte, quia licet ille actus quo appetit media, non habetur nisi esset actus, quo appetitur finis; & licet media non haberent aliquam bonitatem propriam, vt nulli tenent, sed tota ratio appetendi ipsa esset bonitas finis: tamen hoc non obstante, eo actu, quo quis appetit illa formaliter vt sic, magis directe fertur in illa, quam in finem.

Respondeo secundo, concedendo totum; nec inde habetur aliquid contra conclusionem, quia conclusio non loquitur de fuga a malo in omni casu, & præsertim in casu, quæ aliquis fugeret ab ipso, quatenus est impedimentum boni: sed in casu quo fugeretur, quatenus secundum se inferret molestiam, & haberet imperfectionem positivam sine consideratione ipsius, vt esset impedimentum alicuius alterius boni.

11. *Obijctes secundo*: eadem virtus inclinat ad fugendum à malo, & ad prosequendum bonum oppositum; sed hoc non potest esse verum, nisi ex eo, quod ex prosecutione boni determinaretur sufficiens ad fugam mali oppositi, & quia non posset fugere malum, nisi ex amore illius boni: ergo ideo fugit malum, quia amat bonum & consequenter magis directe fertur in malum, quam in bonum. Probatur maiori: cum autoritate communi, tum etiam, quia alias daretur duæ virtutes realiter distinctæ,

quarum vna esset determinata ad viuendum temperate,
v. g. & altera ad fugiendam intemperantiam.

Respondeo primo, concedendo primam consequentiam,
& negando secundam, propter rationem datam in respon-
sione prima ad obiectionem praecedentem.

Respondeo secundo, negando minorem pro secunda
parte: & si non posset negari pro ea parte tum *Respon-
deri posset tertio*, distinguendo maiorem: quatenus malum
esse impedimentum boni transeat: ad fugiendum à ma-
lo secundum se, negatur. Et ad probationem dico com-
munem sententiam loqui de eadem virtute respiciente
bonum, & malum, prout malum est impedimentum bo-
ni. Non est autem inconveniens quod alias darentur
duæ virtutes, quarum vna inclinans ad bonū secundum
se, alia ad malum secundum se fugiendum, loquendo
semper de malo positivè, quod potest intelligi ut ma-
lum, absque ordine ad bonum.

Q V A E S T I O II.

*Quomodo dependet voluntas in operando
ab intellectu.*

C O N C L V S I O I.

Omnis
actus vo-
luntatis
dependet
à cogni-
zione.

12. **N**unquam habitus fuit actus illius voluntatis prosecu-
tionis, aut fuga, amoris, aut odii absque cognitione.
Hac est communissima, contra quosdam qui in extasi,
putauerunt amorem reperiiri absque cognitione.

Probatur, quia quamvis oppositum non repugnaret,
tamen quod de facto contigerit non potest cognosciri nisi
experiencia aliqua eorum, qui in scipiosis hoc accidisse ex-
periti sunt: sed nemo potest talem experientiam probare
etiam sibi ipsi, si debitam faciat reflexionem: nam ideo
solum id posset colligere quatenus non experieretur in
se cognitionem: sed certe posset esse in ipso; quamvis
ipsemet tum eam non aduerteret propter defectum re-
flexionis. *Secundo*, quia quando haberet actum volunta-
tis, vel ille actus tenderet in aliquod obiectum proposi-
tum, & hoc aduerteret vel aduertere posset habens illū
actum, vel non: si non aduerteret aut aduertere posset:
ergo illum actum non posset distinguere ab aliis acti-
bus, nec posset scire utrum esset circa obiectum bonum
aut malum, quod est absurdum. Si aduerteret aut posset
aduertere: ergo cognoscet illud obiectum, alias non
posset id aduertere, vt est evidens, & consequenter ille
actus non posset esse absque cognitione.

C O N C L V S I O II.

Volatio
no posset
facere vo-
lentem vo-
luntatem
absq; co-
gnitione.

13. **Q**uamvis forte volitio quoad qualitatem absolutam
quam dicit, posset conseruari in voluntate de potentia absoluta
absque obiecto cognitionis: tamen non potest ita conseruari in ipsa,
ut determinet ipsam ad volendum. Hac est communis, &
pacet, quia non potest sic determinare formaliter & sen-
sibiliter, quin voluntas feratur in aliquid, sed non potest
ferri in aliquid nisi in cognitionem, est enim ex natura sua
volitio determinata non minus ad prosecutionem boni
ita, vt non possit esse directe circa malum, quam in bonum
cognitionem, sic vt non possit esse in bonum incogni-
tum: ergo.

Confirmatur, quia non potest sic determinare, quin in-
tellectus per reflexionem possit cognoscere circa quod
veretur, sed hoc non posset cognoscere, nisi illud in
quod ferretur esset cognitionem. *Dixi* autem in conclusio-
ne, quamvis forte volitio possit quoad qualitatem abso-
lutam, quam dicit, conseruari absque obiecto. Quia que-
admodum cognitionis est qualitas absoluta producta per
intellectum media actione, ita etiam dicendum de voli-
tione, & quemadmodum illa qualitas absoluta posset
conseruari absque obiecto, iuxta dicta superius, non ta-
men ita vt faciat intellectum intelligentem: ita etiam de
volitione dici posset. Quod si præterea ad qualitatē abso-
lutam sequitur respectus actualis tendentiae, sine quo
non faceret intellectum intelligentem; ita similiter de
volitione dicendum est: eadem enim est ratio quoad hoc
de utraque.

14. *Voluntas est causa adequata physica sui actus, nec aut*
cognitio, aut obiectum cognitum concurreat cum illa physice ad
illum. Voluntas
est causa
adequata
sui actus.

Hæc conclusio est magis communis inter Scotistas, &
attribuitur communiter ipsimet Stoico in 2. d. 25. Sed reue-
ra non potest colligi ex illo loco quod sit ipsius: nam so-
lum docet quod nihil aliud possit esse causa totalis vo-
litionis, & quod voluntas ad volitionem non se habeat
mere passiuè, nec aliquid aliud urgent aur verba ipsius, vel
infirmat aliorum. Imo num. 24. respondendo ad primum
principale expresse videtur abstrahere ab hac contro-
uersia, dat enim duas responsiones, vnam secundum sen-
tentiam tenentem quod obiectum moveat physice vo-
luntatem, concurrendo cum ipsa tanquam causa partici-
alis; alteram secundum sententiam afferentem quod non
concurrat physice, sed metaphorice tantum: ergo ex illa
quaestione nihil potest concludi ad propositum. Videtur
tamen esse D. Thomæ 1. 2. 9. 9. quem præter suos sequun-
tis Recentiores communiter.

Probat aliqui, quia alias actus liber produceretur à
causa naturaliter agente, qualis est iam cognitio quam
obiectum cognitionem.

Sed hoc probatio nullo modo placet, nam non sequeretur
quod produceretur à tali causa, tanquam à causa totali,
nec esset inconveniens quod produceretur ab illa tan-
quam à causa partiali, quia in omni sententia debet ad-
mitti quod actus liberti virtutum supernaturalium pro-
ducantur ab habitibus supernaturalibus partialiter, qui
tamen habitus sunt causæ naturaliter agentes, & idem
currit de actibus virtutum moralium, ad quos virtutes
morales concurrunt physice secundum communem sen-
tentiam.

Alij probant conclusionem, quia sèpe vult voluntas
aliquod obiectum, quod realiter non existit, & quod con-
sequenter non potest physice concurrere ad produc-
tionem actus. *Nec* hec etiam ratio arridet, tum quia non pro-
bant cognitionem non concurrere, tum quia voluntas
non vult aliquod obiectum, nisi quod proponitur ab in-
tellectu, & quod consequenter physice determinat in-
tellectum ad cognitionem sui, vel secundum se imme-
diatè, concurrendo physice cum illo, vel secundum spe-
ciem sui, vel aliquid aliud æquivalens: sed qua ratione
potest physice concurrere cum intellectu non obstante
quod non existat, poterit etiam cum voluntate, quantu-
m ad hanc rationem: ergo.

15. *Alij probant*, quia alias actus supernaturalis fidei
infusa concurreret efficienter & physice ad actum pec-
caminosum; sed hoc videtur absurdum: ergo. *Probatur*
sequela maioris; quia quamvis non haberemus aliam
cognitionem de furo, nisi cognitionem supernaturalis
fidei, quia crederemus quod esset bonum vtile, & malum
moraliter, potiussem velle furtum, & illa volitio esset
peccaminosa: ergo si ad volitiones concurrunt physice
cognitiones præviae, illa cognitionis fidei concurret phys-
ice ad actum peccaminosum.

Sed certè nec hec etiam ratio sufficit, nam quā-
vis esset absurdum forte, quod actus supernaturalis esset
ex se determinatus ad actum peccaminosum, tamen
non video cur esset inconveniens quod esset indifferens
physice ad concurrendum ad actum bonum, & malum,
aut quod physice actu concurreret ad malum ex deter-
minatione voluntatis.

Quod si dicas, inde securum quod Deus esset causa
per se peccati, quia esset causa per se actus supernatura-
lis, qui non posset absque gratia particulati illius
elici.

Respondeo, non magis esse inconveniens quod Deus sit
causa per se physica peccati, quam causa moralis, imo
fortassis esset longe inconvenientius, quod esset causa
moralis per se actus peccaminos, si cognitionis illa super-
naturalis non concurreret physice, quā quod esset causa
per se physica, si cognitionis physice concurreret: quia salté
illa

illa cognitione concurreret moraliter ad illum actum, quandoquidem non haberetur sine illa, licet non influeret physice in actu: ergo vel non est absurdum, quod Deus esset causa per se mediata actus mali; vel id non sequeretur ex concursum cognitionis, quod longe melius dicitur, quia quamvis esset causa per se particularissima illius cognitionis, tamen quia haec secundum se est bona & intenta à Deo in ordine ad hoc, ut habens illam fugeat à furto meritorie, & solum concurrit sive physice, sive moraliter ad actu malum ex determinatione voluntatis liberae; propterea Deus non posset bene dici causa per se physica, aut moraliter actus mali, licet cognitione physice, aut moraliter ad eum concurreret.

16. Probatur ergo conclusio melius: quia nihil impedit, quo minus ipsam voluntas absque concurso physico obiecti, aut cognitionis, tanquam causa adæquata producat actu suum, & licet dependeat à cognitione & obiecto, tamen haec dependentia potest esse à cognitione quidem, tanquam à conditione proponente, & ab obiecto, tanquam à termino, in quæ fertur: huiusmodi autem dependentiae non arguant causalitatem physica effectuum.

Confirmatur, quia sic se videtur habere intellectus cognoscens ad voluntatem, sicut consulens ad hominem cui dat consilium; sed consulens, nec concurrit physice cum eo, cui consilium dat: ergo intellectus non concurrit physice, & effectiuè cum voluntate secundum se, nec secundum cognitionem.

Obiectus: voluntas non debet habere maiorem actiuitatem respectu volitionis, quam intellectus respectu intentionis: sed hic non habet adæquatam, sed particularem: ergo nec voluntas.

Respondeo, negando maiorem: haec enim debet tantam habere, quanta potest per rationem illi attribui, sive intellectus habeat tantam, sive non; sed per rationem potest ipsi tribui actiuitas totalis, quæ non potest tribui intellectui, ut pater ex dictis disputatione præcedentibus.

Obiectus secundo: in actu voluntatis est ordo particularis ad obiectum, circa quod fertur, ratione cuius & distinguuntur ab omni alio actu, qui tendit in quocumque aliud obiectum, & non potest tendere in aliquod aliud obiectum; sed non videtur, quod possit habere illum ordinem particularem ad ipsam voluntatem, quæ est indiferens ad quocumque actus & obiecta: ergo debet obiectum concurrere.

Respondeo, negando minorem: quemadmodum enim ab eadem causa locomotiva possunt, tanquam à causa adæquata, produci effectiuè diversa *vbi*, quæ dicunt specialem dependentiam a diversis terminis, & subiectis, ratione cuius inter se distinguuntur, ex suppositione applicationis talis, vel talis: ita etiam potest contingere in proposito. Et si volitiones à solo Deo effectiuè producentur, nec ab alio possint produci, adhuc haberent diversos illos ordines ex natura sua intrinseca, nec tamen inde sequeretur quod producentur ab illis obiectis: ergo illa diversitas ordinis non sufficit præcisè ad inferendam causalitatem effectuum obiecti.

Obiectus tertio finis mouet voluntatem: ergo concurrit cum illa ad actu, & consequenter voluntas non est causa totalis.

Probatur prima consequentia, quia non potest intelligi quomodo moueat, nisi concurrendo.

Respondeo, distinguendo consequens, in genere causæ efficientis, nego; in genere cause finalis, transfat: nec enim est contra conclusionem, quod aliquid concurrat cum voluntate in alio genere causa, sive concurrat physice, & realiter, seu metaphorice, & non physice, modo non concurrat in genere causæ efficientis.

Instabili, actus primus quem haber voluntas circa finem, v. g. amor ipsius non causatur à fine, tanquam à causa finali, quia nihil sic causatur, nisi quod procedit à fine, ut amato: sic autem non procedit à fine primus ille actus, quia alias finis antecedenter esset amatus: sed ille primus actus procedit à fine illo amato, & ad illum finis mouet voluntatem: ergo finis concurrit effectiuè ad actu voluntatis.

Respondetur, distinguendo minorem, procedit à fine, & ad eum finis mouet voluntatem, quatenus, vel ipsam obiectum propositus inclinat formaliter voluntatem ad illum amorem, vel producit in ipsa aliquid, quod sic ipsam inclinat, ut delectationem, aut quid simile, concedo minorem: quatenus concurret cum ipsa physice, & effectiuè ad ipsummet amorem, nego minorem, & consequentiam. Quod autem obiectum illud bonū, quod proponitur voluntati, non moueat ipsam ad amorem per concursum physicum, sed per modum determinatis formaliter; probatur meo iudicio satis evidenter: quia non magis mouetur voluntas ad amorem vnius obiecti, quod proponitur, quam remouetur ab illo amore per aliud obiectum, quod tum proponi potest, & solet, verbi gratia, quando voluntas proposito bono honesto vno, & altero delectabili, amat quidem bonum honestum, sed cum difficultate, tum mouetur ab utroque obiecto; & quantum ad sensum videretur magis moueri (quantum ad motionem omnem, quæ antecedit amorem, & ratione cuius inclinatur ad amorem) à bono delectabili, quam ab honesto, & hinc producio amoris circa bonum honestum sit ipsi difficultas: sed non mouetur tum physice, & effectiuè à bono delectabili ad amorem suum, quandoquidem non detur; sed solum per modum inclinantis formaliter: ergo eodem modo dicendum est de altero bono honesto quod amat. Quæ doctrina valde aduentanda est.

C O N C L U S I O I V.

17. Diversitas specifica cognitionum, quibus proponitur diuersitas specierum voluntarii, non necessario infert distinctionem specificam actu voluntatis, etiam si esset talis, ut una esset naturalis, quibus proponitur obiectum, non arguit diversitas voluntatis.

Probatur autem quia alias, quando aliquis cognosceret per fidem humanam Deum esse bonum in se, ipsumque propterea amaret amore naturali, & quando cognosceret ipsum esse talen per opinionem, aut scientiam, & vt talen eum similiter amaret, haberet diuersos species amores naturales; & similiter quando aliquis cognosceret per fidem humanam, bonam esse Temperantiam, ac propterea vellet temperate vivere, haberet actu Temperantiae distinctum ab illo, quem haberet, cum amaret ipsum, quando cognosceret per opinionem aut scientiam, quod esset bona; & sic darentur tres Temperantiae naturales diuersæ speciei, una presupponens fidem, altera opinionem, tercia scientiam; imò plures adhuc, quia possint esse opiniones & scientiae diuersæ speciei de bonitate Temperantiae, sed hoc est absurdum.

Probatur quoad secundam partem; quia alias, si quis velle furari quando cognosceret furtum esse delectabile & inhonestum per actu fidei supernaturalis: haberet actu voluntatis distinctæ speciei ab actu, quo velle furari, quando idem cognosceret cognitione naturali, quod etiam est absurdum.

18. Dices, cognitionem supernaturalem non posse esse regulam sufficientem pro actu naturali: ergo fallum supponit in hac probatione, nepe quod posset quis velle furtum volitione naturali, quido cognosceretur solummodo cognitione supernaturali. Probatur antecedens; quia cognitione naturalis non posset sufficere pro regula ad habendum actu supernaturalem voluntatis: ergo nec supernaturalis ad habendum actu naturalem.

Respondeo, negando antecedens, quia euident est quod voluntas cognoscens per fidem furtum esse malum, & delectabile vel vtile, posset habere aliquem actu naturalem circa ipsum, (ex suppositione, quod non habeat aliquam virtutem infusam) vel prosecutionis, vel fugæ. Imò quamvis haberet illos habitus, adhuc potest habere voluntatem furandi, quæ est actu naturalis, alias non posset peccare. Ad probationem autem antecedentis,

Respondeo primo, negando consequentiam: quia actu supernaturalis ob suam perfectionem posset habere virtutem concurrendi non solum ad actu eiusdem ordinis, sed etiam ad inferioris; licet actu naturales non possint habere

habere virtutem concurrendi ad actus supernaturales superioris ordinis.

Respondeo secundo, probabiliter negando antecedens; nam vt alias aduertert in commentario ad dist. 36. *Tertij*

Cognitio naturalis possit sufficere ad voluntatem supernaturalem. num. 276. Si non posset cognitio naturalis sufficere ad actus supernaturales voluntatis, sequeretur quod cognoscens Deum scientificè à posteriori secundum suas perfections absolutas infinitæ sapientæ, bonitatis, misericordiæ, &c. non posset ipsum vt sic amare amore supernaturali, quia secundum principia communiora virtus que schola Scotistica, ac Thomistica, nequit habere cognitionem fidei de illis rationibus, quandoquidem fides, & scientia de eodem obiecto naturaliter non comparantur; sed hoc videtur absurdissimum: ergo potest cognitionem naturalis sufficere ad habendum actum supernaturalis voluntatis.

Confirmatur, quia quando aliquis iustus, ex eo quod iudicet aliquem esse pauperem & dignum eleemosyna, qui reuera non est pauper, nec dignus, vult dare ipsi eleemosynam ex motu charitatis, & illa volitio est supernaturalis, & tamen habet pro regula proponente cognitionem naturalem, talis enim est cognitio, neque enim est supernaturalis, cum sit erronea: ergo cognitionem naturalis sufficit quandoque ad actum voluntatis supernaturalis.

Confirmatur secundo, quia nihil impedit quo minus possit sufficere ad hoc talis cognitione, nam quod sit inferioris ordinis non facit ad rem, cum possit habere hanc rationem inferioritatis ex aliis capitibus quamvis possit sufficere ad actum superioris ordinis, sicut enim ipsa voluntas non obstante quod sit inferioris ordinis quam actus supernaturalis, potest partialiter concurrens ad ipsum efficienter & physicè: ita etiam illa cognitione possit esse naturalis ordinis, ac inferioris, & nihilominus concurrens non solum per modum conditionis propontis; sed etiam per modum causæ partialis effectiū, quantum ex hoc capite ad actum superioris ordinis.

19. *Dices*, hinc sequeretur quod sine fide supernaturali possit haber actus meritorius de condigno, & sic sine fide posse quem placere Deo, contra Apostolum ad Hebreos 11.

Respondeo, distinguendo sequelam: sine fide actuali tanquam proximo directio, transeat sequela, quo ad utramque partem, nec id est contra Apostolum: sine fide habituali, aut sine fide actuali vlla, nego sequelam. Itaque requiritur fides habitualis ad meritum de condigno, quia nunquam infunditur gratia iustificans requisita ad tale meritum absque fide habituali. Requiritur etiam fides actualis, quia non infunditur de novo adultis, saltem in prima conuersione eorum ad Deum, absque fide actuali: & quia est præceptum de credendo fide diuina actuali aliquando, quod si quis transgredieretur culpabiliter, peccaret mortaliter & non posset mereri de condigno.

Quod autem non requiritur actus fidei supernaturalis ad omne meritum de condigno, confirmari potest per doctrinam satis communem eorum, qui dicunt quod iustus per actus virtutum moralium etiam acquisitum non imperatarum actu à charitate mereatur de condigno: nam ad illos actus vt sic eliciendos non requiruntur actus supernaturalis fidei, sed actus cognitionis naturalis, quia cognoscitur honestas naturalis eorum.

20. *Obiectio*: Actus amoris beatifici est diversæ speciei ab actu amoris supernaturalis via: sed illa diversitas non oritur nisi ex diversa propositione obiecti beatifici, nempe Dei, qui in patria proponitur clare per visionem beatam, & in via solum proponitur per fidem obscuram, & per scientiam naturalem à posteriori: ergo diversitas cognitionum sufficit ad hoc vt actus voluntatis sequentes sint diversæ speciei.

Respondent multi negando maiorem, putant enim illos actus solum distinguere secundum maiorem, & minorem intensionem. Sed quamvis hoc forte non sit improbabile, tamen quemadmodum diversitas cognitionis possit sufficere ad diversitatem in actibus, quoad intensio-

De Voluntate,

nem: ita posset etiam sufficere ad diversitatem specificam eorum præsentim, si actus, vt supponitur iam, dependet solùmodo efficienter à voluntate, nam æque difficile est concipere, quod voluntas se sola ob diversitatem cognitionum producat nunc intensiorem, nunc minus intensam cognitionem, quam quod se sola producat ob eandem varietatem, nunc actum huius speciei, nunc illius.

21. *Respondeo secundo*, admittendo maiorem cum *Doctore* in 3. dist. 31. n. 9. & minorem etiam, & distinguendo consequens, diversitas quamcumque, nego: diversitas talis, ex qua haber proponi obiectum sub alia ratione obiectiva, transeat: talis autem est diversitas cognitionum via, & patriæ circa Deum, nam in via non proponitur per ullam cognitionem, sive fidei, sive scientiæ; nisi secundum conceptum confusum habite per species eminentias a creaturis mediante discursu; in patria vero proponitur intuitiū secundum se, & rationem suam propriam; vnde non est mirum, quod volitiones seu amores ipsius pro utroque statu sint distinctæ speciei, imò debent necessario esse, quia amor viae terminatur ad Deum, vt conceptum per species alienas, & amor patriæ terminatur ad ipsum, vt conceptum intuitiū secundum rationem propriam.

Vnde potest tertio responderi negando minorem, nam illa diversitas oritur ex diversitate obiecti secundum quod concipitur viaque cognitione via, & patriæ.

Itaque quando dicitur in conclusione, quod varietas specifica cognitionum non arguit varietatem specificam actuum, hoc debet intelligi de varietate tali; ex qua non sequitur obiectum proponi diverso modo obiectiu, nō vero de varietate, ex qua id sequeretur; talis enim diversitas non est inter cognitiones fidei supernaturalis, & fidei naturalis, aut scientiæ abstractiæ, & confusa, quia eadem species obiecti cogniti deseruunt omnibus his cognitionibus, vt patet: est autem talis distinctio inter cognitionem intuitiū, & cognitionem abstractiū habitam per species alienas, & maxime inter cognitionem beatam, & quamcumque cognitionem viae de Deo: vnde non est mirum quod amor patriæ, & via, licet prouenientes ab iisdem principiis physicis, sint diversæ rationis.

C O N C L V S I O V .

22. *Non requiritur iudicium de bonitate obiecti ad hoc*, Non requiritur iudicium de bonitate obiecti ad hoc, *vt voluntas feratur in illud*, sed sufficit quandoque apprehensio de ipsa, & possibilite eius. Hæc videtur minus communis; sed eam tenet expressè *Arriaga* disp. 7. eamque docuit ante in 3. dist. 25. quest. 2. lateral. num. 125. antequam vidisse *Arriagam*.

Probatur, ex dictis ibi, primò, quia nihil impedit, quo minus talis apprehensio sufficeret. Secundò, quia appetitus sensitivus bruti mouetur per cognitionem sensitivam apprehensionis, quæ non est iudicium. Tertiò, quia experientia videtur constare, quod moueatur aliquando ad prosecutionem rei, quam non iudicamus esse bonam; vt quando aliquis proponit nobis tanquam utile ad sanitatem aliquod remedium, quod ipsi non iudicamus esse bonum, sed potius appetit nobis quod sit malum, aut quod non sit bonum, & tamen quia apprehendimus postea esse quod sit bonum, applicamus illud ad omnem euentum.

Q V Ä S T I O III .

An voluntas sit potentia libera.

*P*er potentiam liberam non intelligitur hic potentia, quia possit agere & non agere quomodo cumque, quia sic ignis esset liber, potest enim calefacere quando applicatur debite, & non agere, quando sic non applicatur: nec etiam illa potentia, quia possit alterum ex oppositis actibus producere, quia sic intellectus esset potentia libera, quia potest quandoque dissensum, quandoque assensum elicere, etiam circa eandem conclusionem. Sed intelligitur per potentiam liberam, potentia illa, quæ præsuppositis omnibus prærequisitis ad agendum potest agere, vel non agere.

C O N C L V

Quædo ex diversitate cognitionis est diversitas in voluntibus.

CONCLVSI O I.

23. Voluntas est potentia libera. Hæc est communissima cum Doctore in 2. dist. 21. & D. Thoma 1. 1. q. 9.

*Voluntas est poten-
tia libera.* *Probatur primo, quia de fide est dari in homine liberum arbitrium: quo mediante possit pro arbitrio suo bonum, vel malum, eligere, & obseruare, vel non obseruare præcepta tam diuina, quam humana: ergo datur in ipso aliqua potentia, qua mediante possit id facere: sed nulla alia, præter voluntatem: ergo voluntas est potentia libera. Antecedens est de fide contra Manichæos, & Calvinistas, ac illos etiam Gentiles Philosophos, qui ineuitabili quodam fato res humanas regi existimauere; & habetur expresse Deuteronomij. *Testes invoco calum, & terram, quod proposuerim vobis vitam & mortem, maledictionem & benedictionem: eligite ergo. Ios. 24. Opio vobis datur, eligite quod placet. Eccles. 24. Apposui tibi ignem & aquam: ad quod voleris extende manus.* In quæ verba Augus. de gratia, & libero arbitrio, cap. 12. Ecce, inquit, apertissime videmus expressionem nostræ libertatis arbitrii. Zachar. 1. *Convertemini ad me, & ego converter ad vos.* Per quæ verba admonemur libertatis nostræ, secundum Tridentinum, à quo antecedens definitum est *sef. 6. cap. 5.* & 4. Probatur iam subsumptum, q. t. videtur esse contra Albertum, qui liberum arbitrium & sicut habitum superadditum potentias hominis; & Magisterum, qui ipsum consistere in intellectu, & voluntate putavit; quia non potest assignari in quo consisteret: non enim in habitu superaddito, tum quia gratis fingitur talis habitus; tum quia habitus non agit, nisi secundum quod determinatur à potentia, cui datur, quæ propterea si naturalis est, naturaliter determinabit, & sic actus non erit liber; si vero sit libera, ergo, præter habitum illum datur potentia libera, & sic frustra ponitur habitus, qui sit talis potentia. Neque etiam in intellectu, quia est potentia naturalis, quæ obiecto proposito determinatur ad actum quemcumque suum. Neque in intellectu, & voluntate simul sumptis, quia simul sumpta non habent alium actum, nisi actus voluntatis, quos quilibet ex illis seorsum producit: ergo si illi actus non sunt liberi, nec voluntas, & intellectus simul sumpti erunt liberum arbitrium: sed actus intellectus non sunt liberi: ergo actus voluntatis soli sunt liberi, & consequenter voluntas sola erit potenti libera.*

Nec intellectus & voluntas simul. *24. Confirmatur hoc, quia earenus intellectus esset de ratione liberi arbitrij, quia prærequiritur actus eius ad actum liberum procedentem à libero arbitrio: sed hoc non sufficit, quia actus prius prærequiritur ad actum voluntatis, & tamen non propter ea debet dici, quod intellectus sit de intrinseca ratione voluntatis: ergo ex eo, quod prærequiratur actus eius ad actum liberi arbitrij, non potest esse de intrinseca ratione liberi arbitrij.*

Confirmatur secundo, quia illa potentia est censenda liberum arbitrium, que est libera, & in cuius manu est, posita quacunque propositione obiecti, prosequi illud, vel non prosequi; sed hoc est in manu voluntatis si sit in manu vlli: ergo voluntas est dicenda liberum arbitrium, & consequenter libera.

Probatur secundo conclusio: quia experimus in nobis ipsis, quando volumus aliquid, esse in manu nostra, non velle illud, nec adiuvamus aliquid esse, quod determinat nos necessario, aut etiam moraliter in omni casu: ergo dicendum est, quod voluntas sit libera.

Adiutorio autem, circa hanc probationem ab experientia, quod in sententia eorum, qui negant omissionem puram, vix valere posset; nam si Deus haberet decretum de non concurrendo nobiscum in instanti A, nisi ad illum actum quem tum elicimus, non possemus ullum aliam actum elicere, & tamen quantum ad experientiam nostram videremur nobis æque nos posse producere alios actus, ac de facto possumus, quia per experientiam non possumus cognoscere, an Deus habeat tale decreto, necne; ergo non possumus experientia illa probare, quod agamus libere, quæ agimus, in illa sententia. Imò si Deus posset necessitate voluntatem ad actum,

sive producendo ipsum in voluntate se solo, sine mediante aliqua qualitate ad eam prædeterminante, difficile est ab experientia colligere quod ullus actus noster sit liber de facto, quia non patet experientia, an actus, quos habemus de facto, sint producti à solo Deo, an à qualitate aliqua prædeterminante, an vero à nobis ipsis sine prædeterminatione aliqua. Vnde hæc probatio solum valere potest in hoc sensu, quod quandoquidem non sentiamus, nec experiamur nos determinari ad unam partem, & aliquando reperiamus quod amplectamur partem ad quam minus inclinamus, hec dicendum sit, quod Deus solus producat in nobis ullos actus aut qualitatem determinantem, nec quod decernat non concurrere ad actus oppositos, debeat dici, quod libere producamus nostros actus.

Probari solet tertio, quia alias inutilia essent præcepta, consilia, increpationes, suasiones, terrores, quibus plena est non Scriptura tantum, sed Patrum & Doctori unius libri.

Sed hæc ratio etudi posset negando sequelam; quemadmodum enim pueri ante usum rationis, & animalia minus ac increpationibus nonnunquam, nonnunquam etiam blasphemis inducuntur ad facienda aliqua, quæ alias non facerent, quamvis non habeant facultatem ullam liberam: ita posset dici, quod homines suasionibus ac ministris flecti possent, quamvis carerent libero arbitrio: & consequenter, ministris & suasiones non essent frustra. Confirmatur, quia suasiones, & terrores possent esse conditiones his & nunc necessariae, ut determinaretur voluntas ad id quod faceret, quamvis necessario ageret: ergo non essent frustaneæ.

25. Obiicies primo ex Luthero Isaia 41. Bene & male si potestis facite, quasi dicere quod non possint: ergo. *Respondetur, ex hoc loco, vt & ex aliis multis manifeste colligi Lutherum fuisse, vel ignorantissimum, vel ex malitia voluisse errores suos per fas & nefas imponere hominibus: ibi enim vt patet expresse ex contextu, non sit mentio de hominibus, sed de Iolis gentium, quæ illis verbis irriteret Isaia, sicut David illis aliis Psal. 13. Os habent & non loquentur, &c. Quod si etiam fieret mentio de hominibus, non esset sensus: quod non possent bene, vel male facere pro arbitrio suo, quando haberent omnia principia sufficientia ad agendum, sed quod non possent habere omnia illa principia absque dependencia à Deo & quod non possent bene agere absque gratia particulari, quod certum est, sed non ad rem.*

Obiicies secundo, Augustini in Enchiridio cap. 30. ait Liberum arbitrio male viens homo, & se, & ipsum perdidit: ergo non est liberum arbitrium pro hoc statu.

Respondeo negando consequentiam, quia non magis dicit hominem perdidisse liberum arbitrium, quam seipsum: sed certum est quod non perdidit seipsum ita, vt non sit pro hoc statu homo: ergo nec ita perditum est liberum arbitrium, quin sit pro hoc statu. Iraque sensus Augustini est, quod perdidit seipsum, & liberum arbitrium sic, vt non habeat nec homo illam felicitatem, nec voluntas eam facilitatem bene operandi, quam habuit in Paradiso.

Deinde posset dici, quod perdidit liberum arbitrium quantum ad facultatem bene operandi operibus supernaturalibus, quia peccato originali sibi & posteris demeruit priuari habitus, & donis supernaturalibus, sine quibus nō posset ipse, aut posteri operari bene supernaturaliter, & viiiter ad salutem: sed inde nō sequitur quin sit tamen liberum arbitrium pro hoc statu non solum quoad alias operationes naturales, sed etiam quoad supernaturales: quia quamvis fuerit perditum quoad hæc facultatem, fuit tamen per merita Christi recuperatum. Adde S. Augustinum lib. 2. contra duas epistolulas Pelagianorum cap. 5. explicasse, quo sensu ipsius locutus fuerit. Peccato, inquit, ad arbitrium liberum de hominum natura perisse non dicimus; sed ad peccandum valere in hominibus jubilans diabolo; ad bene auem pieque vivendum non valere, nisi ipsa voluntas hominis, Dei gratia fuerit liberata, & ad omne bonum adiuta.

Obiicies

Obiectus tertio, contra id quod dictum est, nempe solam voluntatem esse liberum arbitrium. Arbitrium pertinet ad intellectum, eius enim est arbitrari: ergo intellectus, vel est liberum arbitrium, vel pars eius.

Respondet, quamvis secundum etymologiam nominis arbitrium forte deriuetur ab *arbitrio*, cuius actus spectant ad intellectum, & quandoque etiam significet illum actum, quo intellectus arbitratur; tamen postea extensum est illud nomen ad significandum actum liberū voluntatis, & ipsammet voluntatem, prout est principium talis actus; vnde valde latine dicitur in arbitrio nostro esse rem aliquam velle, vel non velle, etiam quando intellectus arbitraretur, vel iudicaret illud non esse volendum. Vnde in forma distinguo antecedens: arbitrium quod est actus liber, aut actus liberi arbitrii, nego antecedens, arbitrium, quod est opinio, aut iudicium intellectus de aliqua propositione, concedo antecedens, & nego consequentiam.

28. *Pro complemento autem huius conclusionis*, aduentum est voluntatis posse dupliciter considerari. *Primo* quatenus est principium agendi spontaneè circa obiectum sibi gratum, supposita cognitione eius, abstrahendo à modo agendi cum indifferentia, & ut sic dicitur habere rationem formalem voluntatis. *Secondo*, quatenus est principium agendi cum indifferentia, & ut sic dicitur habere rationem liberū arbitrii, & non voluntatis. Hinc oritur æquifocatio inter aliquos Doctores, in hac materia, dum aliqui dicunt liberum arbitrium formaliter consistere in voluntate; aliqui non; & videntur sibi contradicere, cum reuera non contradicant: nam qui opinantur ipsum non esse voluntatem formaliter, loquuntur in sensu formalī & reduplicatiō, quatenus scilicet voluntas est, accipiendo voluntatem in primo sensu praeclaris, & ut sic certum est, quod liberum arbitrium non sit voluntas. Qui vero dicunt liberum arbitrium esse voluntatem, non capiunt voluntatem in illo sensu, sed vel realiter, quatenus scilicet illa potentia, qua est voluntas sub una ratione, est liberum arbitrium sub alia ratione, vel formaliter accipiendo voluntatem non pro ratione voluntatis ut sic, aut in primo sensu, sed secundum rationem formalem voluntatis talis specificæ, qua habeat velle libere. *Quod* bene aduentere oportet, tum ad intelligentes authores, tum ad disputandum, ut vitetur contuersia de nomine.

Iuxta hoc autem posset explicari *Aleñsis 2. par. quest. 72.* dicens liberum arbitrium esse potentiam distinctam ab intellectu, & voluntate. *Quod* certum est, loquendo de distinctione formalī, & capiendo voluntatem formaliter in primo tantum sensu: qui tamen sensus est minus communis, tum quia nihil impedit quo minus voluntas rationalis significet formaliter voluntatem, ut est principium agendi libere, tum quia sicut actus liber voluntatis dicitur formaliter voluntio, aut nolito libera, pariter principium liberum talis actus debet formaliter vocari posse voluntas libera.

C O N C L U S I O . II.

29. *Voluntas habet libertatem, quatenus actua est, ita ut nisi esset actua non posset esse libera*. Hæc est communis, contra *Arriagam*, qui putat causam materialē, ut materialis est, posse esse liberam absque illa actuitate.

Probatur ex Tridentino eff. 6. cap. 5. vbi ut ostendat nos libere Deo vocanti assentiri, quando conformamus nos inspirationi diuinæ, definit, nos non mere passiue, sed actiū nos habere in illo assensu: ergo requiritur actuitas ad liberè agendum.

Dices, aliud esse, quod voluntas nostra liberè consentiat actiū agendo: aliud, quod non posset libere concurrere, nisi actiū concurreret: ergo quamvis primum afferatur à *Concilio*, non inde tamen sequitur secundum.

Contra, quia *Concilium* eatenus dixit nos libere concurrere actiū agendo, quatenus existimauit non posse nos liberè concurrere, nisi actiū cōcurreremus, neque enim habuit alia fundamēta actiuitatis afferenda nisi funda-

menta *Scriptura*, *Concilariorum & Patrum*, ex quibus habetur quod libere concurramus; ergo concursus liber non potest esse absque actiuitate.

Deinde, si solum concurreret quis materialiter, solum mere passiue se haberet ad consensum; nam concursus materialis à concursu effectivo per hoc potissimum & solum distinguitur, quod ille sit solus passiū, hic vero actius; ergo si solum concurreremus materialiter, mere passiue nos haberemus.

Probatur secundo, quia ut potentia sit libera, debet esse in potestate eius ponere actum, vel non ponere, & præbere suum concursum, vel non præbere, sed si solum esset causa materialis, hoc non esset verum: ergo debet esse actiu, ut sit libera.

Probatur minor, quia si esset in manu causæ materialis præbere, vel non præbere concursum suum, esset causa efficiens, & sic non esset materialis tantum, contra hypothesis, quia ab ea esset principiū motus, & ipsi principaliter esset adscribendum quod effectus esset; nam ceteris causis applicatis si illa vellet, effectus esset, & si non vellet, non esset.

Queres, an libertas voluntatis consistat radicaliter in intellectu?

Respondeo resolutionem dependere à modo explicata, di quomodo radicaliter in intellectu consistet, diue sive enim explicationes assignari solet, & secundū alias pars affirmativa tenenda est: secundum alias, negativa.

An libe-
tas volu-
tatis ra-
diceret in
intel-
lectu.
Itaque si intelligitur per hoc, quod voluntas non possit libere agere, nisi præsupposito actu intellectus proponente ipsi obiectum, circa quod libere agit: respondendum est omnibus affirmatiue: quia voluntas nequit ferri in incognitum, ut patet ex dictis. Si vero intelligatur per illā radicationem, quod voluntas non possit libere agere, nisi determinetur per iudicium practicum, aut imperium intellectus, quod sit distinctum à iudicio speculativo, quo cognoscitur, quod obiectum sit bonum, aut malum, & quod sit talis natura, ut eo posito ponatur actus voluntatis, & eo non posito non ponatur. *Respondendum* est negative, nam illud imperium, & superfluit, & repugnat libertati, superfluit quidem, quia ad exercitium libertatis sufficit proponi obiectum ut bonum aut malum per alterum iudicium, quod vocant speculatum: repugnat etiam libertati, quia est unum ex præviis requisitis ad exercitium actus, & necessario inferens illud exercitium, & consequenter eo posito non esset verum, quod voluntas positis omnibus præquisitis possit habere actum, vel non habere.

Confirmatur hoc, per ea, quæ docui in Commentario ad 3. dist. 36. num. 73. & 99.

31. Si denique eatenus dicatur libertas radicari in intellectu, quia requiritur iudicium indifferentes proponens obiectum non sub ratione boni tantum, sed sub ratione boni cum imperfectione, & consequenter sub ratione boni & mali, ita, ut si non proponeretur sic, sed sub ratione boni tantum, voluntas necessitatetur ad illud amandum, quomodo hæc radicatio explicatur communiter à Thomistis cum D. Thoma 1.2. quest. 6. *Respondendum* est contra eosdem negative, quia falsum est requirere tale iudicium indifferentes, sicut & falsum est voluntatem necessitari pro hoc statu ad amandum Deum quamvis proponeretur solum sub ratione summi boni absque illa imperfectione, nam & posset eo sic proposito nullum habere actum, sed omissionem puram, si hæc sit possibilis, de quo statim, & posset etiam ferri in alia obiecta minus bona, quæ simul proponerentur, ut suppono ex materia de Beatitudine.

Aduerte autem hic obiter, supposito, quod daretur ac requireretur huiusmodi iudicium indifferentes ad exercitium libertatis, illud non sufficere, ut actus voluntatis sequens ipsum sit liber, si necessario sequeretur ad illud, & voluntas ad illum eliciendum necessitaret physis, cuius oppositum improbabiliter docet *Bannes* 1. p. 9. 19. art. 10. & ipsum sequutus *Zurnel ibidem*, & *Alvares* disp. 127. hac ratione saluantes libertatem actus voluntatis non obstante prædeterminatione physica.

Quod

Voluntas
potest cō-
fiderari,
vt volun-
tas, & vt
libera.

Voluntas
est libera
qua acti-
ua.

*An indifferēt
ia iudi-
cij p̄sūj
non suffi-
cī ad li-
bertatem
actus ne-
cessario
quæntis*

32. Quod autem id non sufficiat ad libertatem actus, patet, primo, quia aliam libertatem haberet actus, qui procederet à voluntate, stante tali iudicio sic, ut eum posset non ponere; quam actus ille, quem necessario ponere co stante; sed primus actus non haberet aliam libertatem quam contingentia: ergo secundus talem non haberet, quod est intentum.

Secundo, quia quamvis maneret radix alicuius effectus, si aliquid impedit quo minus sequeretur ipsemet effectus formaliter, non posset dici quod effectus simpliciter esset, aut saltem non posset dici, quod esset formaliter, alias contradictione admitterentur, quod esset scilicet, & non esset. Sed in tali casu actus necessario produceretur, ut supponitur, & consequenter est impedimentum, quo minus liber procedat: ergo quamvis sit iudicium indifferens quod esset radix libertatis, & quod sufficeret ad hoc, quod actus libere procederet, nisi ponatur impedimentum necessitans, non potest dici, quod actus ille sit liber formaliter, aut simpliciter: & alias certe posset dici, quod cæsus sit videns, quia est existens causa sufficiens ad dandam ipsi visum potentiam, & quæ illam daret actu, nisi ponatur impedimentum.

Tertio, quia sic libertas non esset in manu voluntatis, quia non est in manu eius, quod sit vel non sit iudicium illud indifferens, & eo manente actus erit necessario liber, secundum aduersarios.

Quarto denique, quia sicut calor radicalis potest esse sine calore formaliter, ita libertas radicalis potest esse à parti sine formaliter: ergo ex eo quod sit radicalis, non sequitur esse formalem.

33. Quæres secundo, an voluntas habeat libertatem circa finem & media.

Respondeo breuiter, quantum ad libertatem ad media, secundum omnes, teneri partem affirmatum, quæ patet cum experientia, tum quia si non haberet libertatem circa media, circa nihil haberet libertatem, nam circa nihil potius potest habere ipsam, quam circa media. Quantum vero ad finem, nobis dicendum est, ad nullum finem cognitum pro hoc statu eam determinari, & consequenter eam libere posse velle, vel non velle quemcumque; an autem necessitatibus ad amandum finem ultimum clare visum, in tractatu de Beatitudine tractari solet.

Quæres tertio, an possibilis sit aliqua potentia quæ solum diuinitus possit operari libere. Affirmatiam partem tenet *Arriga dis p. 8. num. 24.* Probat primo, quia possibilis est creatura, cui, supposita cognitione indifferenti de obiecto, connaturaliter non debeatur concursus indifferens, sed determinatus, & quæ propterea connaturaliter loquendo, necessario ageret; at hæc ipsa creatura posset habere supernaturaliter concursum indifferente, & eo mediante agere libere, quod vellet: ergo non repugnat quod aliqua potentia solum diuinitus possit operari libere.

Hac probatio dependet à falsis principiis, quod scilicet concursus actualis Dei cum causa secunda libera sit indifferens: hoc enim est falsum: est enim tam determinatus, quam concursus ipsiusmet creaturæ, sive identificatur ipsi, ut communius tenetur, sive sit distinctus, & concomitans, ut ego existimo.

34. Præterea, quamvis admitteretur ille concursus indifferens, impossibile est quod possit sufficere ad libertatem causa secunda, nisi possit eo mediata alterutrum ex duobus effectibus, in ordine ad quos diceretur indifferens, producere: sed non possit alterum ex duobus elicere per illum, nisi determinare se possit ad quemcumque ex illis: sed non possit se determinare ad quemcumque nisi haberet in actu primo virtutem productivam utrumque sic, ut quantum est ex parte actus primi, non sit ita determinata ad unam, quin æque posset ad alteram, sed hoc supposito deberetur ipsi connaturaliter concursus indifferens tam bene, quam debetur de facto voluntati: & consequenter esset libera ex se, non ex concursu illo indifferenti; nec concursus ille indifferens esset ipsi supernaturalis, ut supponit aduersarius.

Probat secundo, quia voluntas potest solum diuinitus

elicere libere actus supernaturales, & ex se necessitatibus ad carentiam illorum: ergo.

Sed certe non videtur hæc probatio esse ad propositum difficultatis realis, quæ est in quæsto: nam illa difficultas non consistit in hoc, an aliqua potentia possit solum diuinitus operari libere, ex eo, quod illi soli effectus, quos posset habere libere, essent effectus supernaturales, ad quos propterea necessario eleuari deberet potentia, ut eos produceret; nam nullus dubitate potest, quin talis creatura solum diuinitus, hoc est, mediante auxilio supernaturali, possit libere agere; ne credo aliquem negaturum talem creaturam possibilem. Sed difficultas, quæ controverti potest, est, an creatura, quæ respectu alicuius effectus non habeat libertatem ex se, possit habere libertatem diuinitus circa illum, ita ut, quod effectus ille hic & nunc oriatur libere, attribuendum sit non ipsi potentia, sed Deo eleuanti, vel principio, quo eleuatur.

Vnde in forma respondere negando consequentiam: quævis enim illos actus non possit ex se producere, nisi eleuatur, & propterea habeat necessario carentiam illorum, quamdiu non eleuatur, tamen ex se habet libere producere illos actus, quando eleuatur, & nisi ex se hoc habet, non posset à principiis eleuantibus hoc habere.

35. Dicendum ergo omnino repugnat quod aliqua potentia, quæ ex natura sua intrinseca non habet modum liberum agendi, possit eleuari ad libere agendum.

Probatur primo, quia potentia, quæ ex se non est vitalis, non potest eleuari ad vitaliter agendum: ergo nec potentia, quæ ex se non habet modum liberum agendi, potest eleuari, ut libere operetur.

Confirmatur hoc, quia licet intellectus non possit, nisi diuinitus producere vitaliter actus supernaturales fidei, & visionis beatæ, tamen ex se habet vitalitatem in actu primo, & si non haberet, non posset eleuari ad producendos illos actus vitaliter, aut vitaliter percipiendum obiectum per ipsos: ergo quāvis voluntas non possit producere libere actus supernaturales amoris, tamen ex se debet habere libertatem ad illos producendos, & alias non posset eos libere producere. Quæ confirmatio valet ad ostendendū secundum probationem *Arriga* nō valere.

Probatur secundo, si potentia ex se esset determinata ad effectum, non posset reddi indeterminata per auxiliū aliquod eleuans: ergo non potest reddi libera per auxiliū eleuans nisi ex se sit talis. Probatur antecedens, quia auxiliū eleuans debet esse qualitas quædam, & non potest esse causa libera, sed determinata ad suum effectum: ergo non potest reddere potentiam indeterminatam, sed potius determinatam.

Confirmatur: si illud auxilium esset ex se liberum, & propterea actus ab ipso procedens & à potentia, deberet esse liber, non fieret potentia, cui conferretur, libera; ergo potentia quæ ex se non est libera, non potest fieri libera per principium eleuans. Probatur sequela, quia alias habitus charitatis de facto tā infusus quam acquisitus, esset liber, quod est absurdum. Probatur hæc sequela, quia ideo illa potentia, quæ ex se non erat libera, sit libera per eleuationem, quia coniungitur cum principio eleuante libero, & concurrit ad actum liberum talis principij: sed habitus charitatis concurrit & coniungitur cum voluntate libera: ergo erit liber.

36. Probatur tertio: quia vel illud quo redderetur libera potentia, quæ nō fuit libera antecedet, esset aliquid spectans ad actum secundum, aut aliquid spectans ad actum primum: non aliquid spectans ad actum secundum, quia potentia libera debet esse antecedens actu secundum, non etiam aliquid spectans ad actum primum, quia vel esset aliquid determinans potentiam ad unum, & sic non posset esse indifferens secundum se, nec faciens potentiam indifferens; vel esset aliquid indifferens, & sic deberet posse determinari ab aliquo alio nūc ad hæc partem quando produceretur illam, nūc ad alteram partem, quando altera pars produceretur; sed nō posset sic determinari proposito obiecto eodem modo, nisi ab ipsa potentia, nec posset determinari sic à potentia, nisi potentia esset secundum se potens eo principio mediante ad

B b b vtramque

vtramque partem; & si esset sic potens, esset ex se libera, contra hypothesim.

Confirmatur hoc; exemplo voluntatis eleutae per charitatem ad actum supernaturalem, quem sine charitate non posset elicere: Voluntas habet esse libera ad actum charitatis per hoc, quod possit producere actum charitatis, vel ipsum non producere; sed non habet hoc ab habitu charitatis, sed ex natura suae ergo non potest aliquid, quod ex se non est liberum, fieri liberum per aliquod principium eleuans: quia si posset fieri liberum per aliquod principium eleuans, maxime voluntas per charitatem.

Probatur antecedens, quia non habet voluntas à charitate posse producere oppositum actum charitatis, neque omittere charitatem, ut est evidens.

37. *Dicet*, licet non possit habere à charitate, posse oppositum actum producere quantum ad substantiam, quandoquidem non concurrat physicè ad oppositum actum; tamen haber ab ea posse illum producere quod modum libertatis, quia etenim à voluntate potest habere illum modum, quatenus voluntas potest illum actum vel oppositum producere: sed non potest illum actum & oppositum producere nisi mediante charitate: ergo à charitate habet produci quod modum libertatis.

Contra, non sufficit ad hoc, quod aliquid habeat libertatem ab alio formaliter, quod dependeat ab illo quomodo cumque, sed debet dependere ab eo rāquam à principio, à quo habeat influere quod substantiam in actum vtrumque, respectu cuius dicitur habere libertatem: sed à charitate non habet voluntas posse influere in actum charitatis, & in oppositum actum: ergo non habet libertatem formalem ab illo habitu.

Confirmatur: cognitio indifferens à que requiritur, & magis influit in actus oppositos, respectu quorum voluntas habet libertatem, quam charitas influit in actū charitatis & oppositum, quia sine illa cognitione non potest voluntas exire in actus oppositos, & proponit obiectum vtriusque; charitas autē licet requiratur ad hoc, ut actus oppositus ipsi producatur libere, tamen nullum habet influxum in ipsum; neque quidem per modum conditionis proponentis obiectum, aut applicantis positione potentiam ad actum: sed voluntas non habet esse libera formaliter ab illa cognitione: ergo neque à charitate.

Q V A E S T I O IV.

De actibus voluntatis.

38. **V**arij actus attribuuntur voluntati, quibus fertur in bonum: *Volitio*, intentio finis, *electio* mediorum, *imperium*, *consensus*, *usus* & *fructus*, de quibus pauca hic breuiter discurrendam videbantur, ex quorum declaracione, quid dicendum sit de aliis actibus similibus proportionaliter, quibus fertur in malum, illud fugiendo, facile intelligi potest.

Quid est volitio. Primus ex his actibus, qui est *volitio*, capitur non pro prosecutione volitua obiecti cogniti quomodo cumque, quia hoc competit intentioni, & electioni; sed pro actu quadam ab illis particulariter distincto, nempe illo, quo prosequimur bonum absolute, non considerando ipsum, ut acquisibile per media, aut ut medium ad acquirendū aliquid, aut saltē non volendo illud, qua tale. Huiusmodi autem volitio, quam experientia constat dari, dividitur communiter in volitionem efficacem, & inefficacem.

Quid volitio est efficiens. Efficax est illa, ex qua sequitur quod si bonum voluntum est acquisibile per media, quæ essent in potestate voluntatis, ille applicaret illa.

Quid inefficax. Inefficax è contrario est, que non determinaret ad tam applicationem mediorum.

Efficax vocatur absoluta & perfecta, quia habet illam efficaciam.

Inefficax vocatur volitio simplex & conditionata, simplex quidem, quia non est absoluta; conditionata vero, quia esset absoluta & efficax ex suppositione aliquarum conditionum, nimirum si esset possibilis acquisitione boni,

De Voluntate,

circa quod versatur, aut si non appareret difficile applicare media.

De his duabus volitionibus particularius examinari solet, quomodo inter se distinguantur, & an voluntas simplex possit versari circa impossibile, qua tale, ac an importet aliquem actum, qui vere sit in voluntate; an vero solum dicat aliquem actum, qui esset in voluntate supposita aliqua conditione. Sed quamvis haec difficultates fusissime ab aliquibus tractentur, cum vera resolutio dependeat ab experientia, facile expediti potest.

C O N C L V S I O I.

39. *Volitio efficax*, & *inefficax* non necessario distinguuntur *Volitio efficax*, & *inefficax* *specie*, sed solum accidentaliter debent distinguiri.

Hac probatur quad primam partem, quia tendere possunt in idem obiectum eodem modo propositum, & deinde produci eodem modo à voluntate; nec assignari potest *specie*, ob quam sic distinguuntur necessario.

Hinc probatur secunda pars, quia si non distinguuntur necessario specie, & debent distinguiri aliquo modo plusquam numero, ut eas distinguiri debere omnes fatebuntur, quia alias non esset ratio, ob quā una vocaretur efficax, & altera inefficax; non poterunt distinguiri, nisi accidentaliter, vt patet. Solum declarari debet, qualem habeant distinctionem accidentalem, seu unde oriatur illa earum distinctione. Ad quod dico eas habere accidentalem distinctionem, aliquando ex eo, quod una, nempe efficax, sit intensior quam altera, nempe inefficax; aliquando vero ex circumstantiis, vt si applicatio mediorum non esset difficultis, nam fieri posset, vt qui amaret remisse bonum, quod sine difficultate acquiri posset, ordinaret media ad eius acquisitionem, quæ tamen noller applicare, si media essent difficultia, aut laboriosa.

Et hinc constat primo, fieri posse, ut idem amor aliquando sit efficax, aliquando non; efficax quidem quando non occurrent difficultates magne: inefficax vero, quando occurrent.

Constat secundo, amorem inefficacem esse maiori intensio, quam efficacem, nam fieri potest ut aliquis intensius amet aliquod bonum, ad quod acquirendum non vult applicare media, propter magnas difficultates in eorum applicatione occurrentes, quam aliud bonum quod per media procurat, nulla occurrente difficultate. Quis enim dubitet, quin aliquis peccator intensius amet beatitudinem, cum manet in statu peccati, quam interfectionem muscas, ad quam interficiendam curiositatis causa mouet se localiter? & tamen amor ille peccatoris est inefficax, & alter amor est efficax.

C O N C L V S I O II.

40. *Volitio inefficax* est actus praesens actualiter in eo, qui *Volitio* sic vult, & potest versari circa obiectum, quod non solum est *actus impossibile* secundum quid, ut est hominem qui peccauit non praesens, peccasse, sed simpliciter, ut est *equalitas creature cum Deo*.

Hac quad primam partem probatur, quia alias non possit esse verum dicere de habente talem volitionem, ipse vult, contra hypothesim; & quia reuera potest quis in se experiri actum aliquem, quando vult inefficaciter; & denique, quia ex dictis volitio efficax, & inefficax distinguuntur tantum accidentaliter ex minori, & maiori intensione, aut ex aliquibus aliis circumstantiis: ergo vtraque est actualis. Nec refert quod volitio inefficax significetur per ly vellem, quod non videtur significare volitionem, quæ actu sit, sed quæ esset, posita aliqua conditione; sicut ly amarem non significat amorem, qui actu sit, sed qui esset posita aliqua conditione, ut cum dico: amarem Petrum, si fecisset mihi illam gratiam quam petij, aut si non fecisset mihi iniuriam. Hoc, inquam, non refert, quia quamvis ly vellem posset significare actum qui non esset, sicut ly amarem, potest tamen etiam significare actum qui sit, sed inefficacem ex communi consensu.

Nec refert etiam quod volitio inefficax dicatur conditionata, quia non propter ea sic vocatur quasi non esset actus, qui actualiter sit in eo, qui vult inefficaciter; sed est posita conditione aliqua: sed talis dicitur ex eo, quod non sit talis volitio, quæ sit efficax, nisi ex suppositione aliquarum conditionum: v.g. qui desiderat beatitudinem

&

Cur volitio inefficax dicatur conditionata, Cur volitio inefficax dicatur conditionata,

& tamen non applicat media propter difficultatem aut impedimenta aliqua potest dici habere volitionem quæ non esset efficax, nisi ex conditione quod ponerentur aliquæ conditions, vt si tolleretur difficultas applicandi media: in hoc ergo sensu dicitur voluntas inefficax esse conditionata.

Voluntas
inefficax
potest
verari
circa im-
possibile
quodq[ue]d
g[ra]tia

Desideriu[m]
impossi-
bile
potest effi-
peccam-
noso mo-
raliter.

Desideriu[m]
inefficax
non satis
bene col-
ligitur ex
complacen-
tia quan-
adfer
bonum
proposi-
tum.

41. Probatur secunda pars conclusionis contra quosdam Thomistas, quoad primum quidem impossibile, ex desiderio, quod habent iusti, quod ipsi non peccauissent, vt quando dicunt: utinam non peccauimus. Quoad utrumque vero impossibile ex experientia, quia quis potest experiri in se volitiones alias respectu boni utroque modo impossibilis: nec sane dubito quin desiderium quod de bono utroque modo impossibili habetur, non nunquam sit tam intensum ex se, & etiam intensius quandoque, quam aliquid desiderium efficax alterius boni considerati ut possibilis. Et inde deduci potest optimè quod possit desiderium impossibilis utroque modo esse peccaminosum moraliter, quidquid dicant aliqui autores admittentes desiderium impossibilis, sed negantes illud posse esse peccaminosum moraliter: nam cum possit esse tam intensum, ac sit desiderium efficax, absurdum videtur quod non possit esse peccaminosum moraliter, quemadmodum desiderium efficax præterim cum sit per accidens quod illud etiam non sit efficax.

Confirmatur contra illos, qui concedunt desiderium circa impossibile per accidens, & negant circa impossibile per se; quia prorsus est eadem ratio, quantum ad hoc de utroque desiderio; nec aduersarij vñquam dabunt disparitatem sufficientem, nisi obtrudendo verba.

42. Advertendum autem hic, non bene probari volitionem inefficacem boni ex complacencia illa, quam sentimus in nostra voluntate ad propositionem boni, etiam tum cum non volunt ipsius efficaciter, quia illa complacencia non necessario habetur formaliter ab ipsam volitione, nec etiam est necessario quid concordans ipsam, & consequenter est aliquid realiter separabile ab ipsa. Quod probo satis manifeste; quia non magis complacencia de bono proposito quod non desideratur efficaciter, vel quia consideratur impossibile, vel desperatur eius consecutio, vel quia est magna difficultas in eius acquisitione, habetur formaliter, aut consecutio à volitione ipsius; quam displicencia, quæ sentitur ex malo proposito, quod evitari non potest, & cuius consequenter remotio desiderari nequit efficaciter, ex nolitione ipsius, aut volitione inefficaci eius remouendi, quia est eadem ratio de utroque: sed illa displicencia non habetur ex nolitione, aut volitione illa formaliter, aut consecutio: ergo nec complacencia habetur formaliter, aut consecutio ex volitione inefficaci boni propositi, quod non desideratur efficaciter.

Probatur minor, quia quandoquidem illa volitio, & nolitio sint, vt suppono, actus liberi, saltem quoties sunt cum aduentitia, est in manu voluntatis eas non habere: ergo si displicencia oritur ex illis, voluntas non eliceret illas, absurdum enim videtur, quod voluntas veller libere producere illud, quo ipsam molestaretur, præterim in casu, quo molestia illa non deseruiret ad aliquam vilitatem, & quo voluntas reuera veller eam non habere; qui est casus de quo loquimur. Itaque sine dubio displicencia quam sentit aliquis ex præsentia alienius mali, quam displicentiam nollet habere: non potest prouenire immediate, aut consecutio ab ullo actu libero suo, quia alias veller illam habere, & nollet habere: ergo aliunde oritur absque actu suo: & consequenter complacencia, quæ est de bono præsenti, potest orihi independenter ab actu ullo suo libero, atque adeo ex complacencia non potest colligi, quod sit actus in voluntate. Non nego quidem, quin actus circa bonum, aut placeat ipse, aut habeat etiam concomitantem aliquam qualitatem delectantem, sed dico esse posse in voluntate aliquam qualitatem placentem independenter ab actu, sicut potest esse displicencia.

Secundus actus voluntatis est intensio, qua ita fertur in finem, vt determinetur ad volenda media.

Tertius actus est electio: & est ille, quo vult media propter finem: De his duobus actibus nonnullæ difficultates sunt hic explicandæ.

CONCLUSIO III.

43. Non vult quis finem, & media eodem actu, nec è contra media, & finem: & consequenter idem actus realiter non est electio, & intentio. Hæc est minus communis, & secunda pars sequitur necessario ad primam, quia catenus idem actus esset intentio, & electio, quatenus eodem actu quis veller utrumque. Hanc non inuenio expresse apud Scorum, sed in 2. diff. 38. problematicus, aut potius dubitatus videtur de resolutione eius. Est tamen Gregorij, & Marsili in primo, quos videtur sequi Vasq. 1. 2. diff. 33. contra Thomistas.

Probatur ergo prima pars, quia si eodem actu quis veller utrumque, maxime, quia non posset quis velle finem per media, aut media propter finem, quin necessario veller utrumque: sed hoc est falsum: ergo.

Probatur minor, quia si non posset quis velle finem per media, aut media propter finem, quin eodem actu veller utrumque, sequeretur quod idem actus esset formaliter volitio & nolitio, sed hoc implicat: ergo potest quis velle media propter finem, & finem per media, quin velit utrumque eodem actu.

Probatur sequela maioris, quia quando quis vult formaliter vitate aliquam occasionem, quæ posset inducere ad peccandum in ordine ad non peccandum, ex eo scilicet, quod nolit peccare, & quando quis nollet peccare per medium vitandi illam occasionem, si eodem actu ferretur in utrumque, idem actus esset volitio vitandi occasionem, & nolitio peccandi.

Deinde si quis veller conseruare diuitias, & in ordine ad hoc nollet conseruari vitam alterius, idem actus esset nolitio conseruandi vitam alterius, & volitio conservandi diuitias.

Et si dicas hoc argumentum bene probare, quando actus, quo quis tedit in media est nolitio, actus vero quo tendit in finem est volitio, illos duos actus non posse identificari, hoc tamen non obstante, quando actus, quo versatur circa utrumque est volitio, vt cum quis vult medicinam propter sanitatem, bene poterunt identificari.

Contra, quia actus volitionis medijs propter finem voluntum non habet maiorem connexionem, nec dependet cum volitione finis, quam actus nolitionis ordinatus ad eundem finem: ergo si nolitio non identificatur isti volitioni, neque volitio identificabitur.

44. Probatur secundo, quia non magis quis debet velle finem illo actu, quo vult media propter finem, quam debet assentiri præmissis eodem actu quo assentitur conclusioni propter præmissis: sed non debet assentiri præmissis eodem actu quo assentitur conclusioni: ergo. Probatur minor, quia assensus conclusionis potest esse assensus probabilis, vt si deducatur ex una certa præmissa & altera præmissa, & assensus unius ex præmissis debet esse certus; idem autem assensus nequit esse probabilis & certus.

Rursus actus, quo fertur in conclusionem, potest esse dissensus, & actus quo fertur in unam ex præmissis, potest esse assensus, vt sit in syllogismo omni facto in Cetaren, & multis aliis modis: idem autem assensus non potest esse formaliter assensus & dissensus: ergo.

Probatur tertio, intentio finis est causa electionis mediorum, vt communiter dicitur, & potest colligi experientia: sed idem actus non potest esse causa sui ipsius: ergo non est idem actus, qui est intentio & electio.

Dices, antecedens debere intelligi de intentione finis, quæ est volitio efficax ipsius propter se sine ordine ad media, non vero de intentione, quæ est actus, quo vult finem cum ordine ad media, seu de actu quo vult finem per media.

Contra primo, quia si detur calis actus, qui est intentio finis, gratis asseritur quod detur alius actus distinctæ rationis, qui etiam esset intentio finis.

Confirmatur secundo, quia omnis electio dicitur esse causata ab intentione finis: sed si daretur illa electio, quæ esset intentio finis, hoc esset falsum, quia non esset

Bbbb 2 necessarium

necessarium ut vlla alia intentio præcederet illam intentionem : & licet posset aliquando præcedere, tamen hoc esset per accidens, ex eo scilicet, quod quando proponeatur finis primo, non proponeretur ut acquirendus per media ; vnde si primo proponeretur ut acquirendus per media, posset primo velle ipsum per media, si vñquam ita potest ipsum velle, neque enim est potior ratio cur postea posset ita ipsum velle, quando sic proponitur, quam primo, si primo ita esset propositus.

45. *Probatur quarto :* quia actus, quo quis vult media propter finem, potest habere omnem dependentiam, quam debet habere ad finem, absque eo quod quis velit finem formaliter per ipsum: sed ex eo solum deberet esse volitio finis necessario, quod non posset absque hoc habere talen dependentiam : ergo.

Probatur maior, quia non deberet habere villam dependentiam ad finem, quam quod sit propter finem & ordinatus ad finem, sed potest esse propter finem & ordinatus ad finem, absque eo quod sit volitio finis: ergo.

Probatur hæc ultima minor, quia potest dici esse propter finem ex eo, quod sit volitio alius ordinatus ad finem, & causatus ex amore vel odio finis: ad hoc autem non est necessarium quod sit volitio formalis finis, aut odium formale ipsius: ergo.

Probatur quinto, quia omnis actus, quo vult aliquis media, causatur a fine, vt finis est, seu quatenus amat finis, aut odio habetur: sed si volitio mediorum esset necessarius amor finis, hoc esset falsum: ergo.

Probatur minor, quia si esset a fine vt amato, vel deberet esse a fine vt amato per illum ipsum actum, qui esset electio, vel vt amato per alium actum: non per illum, qui est electio, quia alias electio presupponeret se ipsam, & procederet a seipso, quod est absurdum: Non per alium actum, quia tum deberet haberi alius actus amoris seu volitionis circa finem, quando haberetur electio: sed si daretur talis actus, vel essent simul duo amores & volitiones tendentes in finem, nimurum illi actus alius, & etiam electio ab ipso procedens, quod est absurdum; vel certe electio ipsa non esset formaliter amor finis, aut volitio eius, quod est intentum.

Probatur sexto; quia si vllus actus posset esse simul electio & intentio, formaliter loquendo, maxime actus, quo Deus vult finem per media, & media propter finem: sed hoc est falsum, quia alias Deus non intenderet finem prius, quam veller media, contra mille principia Theologica vtriusque Scholæ Thomistica & Scotistica, vt videtur in Thologia: ergo.

46. *Obiectio.* Finis est ratio formalis obiectiva appendendi media: ergo non potest quis velle media, quin eodem actu velit finem, & consequenter idem realiter actus erit electio, & intentio: electio quidem, vt tendit in media, intentio vero vt tendit in finem.

Respondeo, distinguendo antecedens, est sola ratio ob quam quis appetit media, quasi media non haberent bonitatem suam propriam, nimurum vtilitatem illam quam habent in ordine ad affectionem finis, nego antecedens: est ratio formalis obiectiva mouens voluntatem ad voluntum media, supposita sua bonitate, quatenus si non veller voluntas finem, non veller illa media, concedo antecedens, sed nego consequentiam. Quemadmodum enim nisi assentiretur intellectus præmissis, non assentiretur conclusioni, & tamen assensus cōclusionis non est realiter assensus præmissarum: ita licet non posset esse electio in voluntate absque volitione finis, non tamen debet ipsa electio esse intentio, aut volitio finis, formaliter loquendo.

Obiectio secundo, impossibile est, quod quis intelligatur velle finem per media, quin intelligatur velle & finem & media; & impossibile est vt intelligatur velle media propter finem, quin intelligatur velle finem: ergo idem actus versabitur circa vtriusque, & consequenter idem actus erit electio & intentio.

Probatur prima consequentia, quia si essent duo actus distincti, non esset vlla ratio, quin possit & esse & intelligi vñus absque alio modo.

Respondeo, distinguendo antecedens: quin intelligat

De Voluntate,

velle eodem actu, negatur; diuerso actu, transeat, & negatur consequentia. Itaque quando vult aliquis finem per media, habet duos actus, vnum quo vult finem, & aliud quo vult media, si media sunt volabilia in ordine ad finem; & sic non est mirum, quod non possit intelligi velle finem per media, quin intelligatur velle utraque: posset tamen intelligi optime velle finem, etiam efficaciter, quin intelligatur velle media, vt patet.

Maior difficultas est, quando vult media propter finem: an tum debeat necessario habere duos actus, si enim non debeat, ergo vñica volitione ferri potest in utraque contra conclusionem; si debeat, remanet declarandum, cur non posset habere vnum ex illis, nempe illum, qui tendit in media, quin habeat illum, qui tendit in finem, quemadmodum potest illum, qui tendit in finem habere absque eo quod tendat in media; cum enim sint actus reali disticti, vix potest declarari, vnde haberent necessariam connexionem.

47. *Ad hoc respondeo,* duplicitate posse intelligi quod aliquis vult media in ordine ad finem, aut propter finem.

Vno modo ex eo quod moueretur voluntas ad habendum actum circa media ab ipso fine vel volito, vel nolito; & certum est quod quamvis actus, quo veller media, esset distinctus realiter ab actu, quo quis nollet aur vellet finem, quod tamen nec de potentia Dei absoluta posset esse volitio medijs propter finem hoc modo absque intentione finis, quia alias sequeretur contradicatio, nimurum quod esset propter finem, id est, habitus ex amore finis; & non esset. Hoc tamen non obstante ex hoc praecise non sequeretur quod ille idem actus quo quis versatur circa media, non posset esse absque alio illo actu, vt si produceretur a Domino Deo solo; sed tum non esset propter finem in hoc sensu.

Alio modo posset esse propter finem, qui reuera est actus qui ex natura sua non tendit in media, nisi propter ordinem quem habent ad acquisitionem finis: & in hoc sensu posset esse propter finem, quamvis non esset formalis volitio finis, & quamvis ipsamet bonitas finis non moneret ad ipsum; & non video villam repugnantiam quin de potentia Dei absoluta posset esse absque intentione finis, vt si ipse solus cauaret ipsam. Connaturaliter autem non posset, tum quia voluntas irrationaliter veller aliquid vt vtile ad aliud ponendum, nisi veller aliud ponere; tum quia bonitas medijs cum sit relata ad finem ex natura sua intrinseca, habet talem subordinationem ad bonitatem finis, vt si haec non moueat, illa non moueat connaturaliter, vt patet experientia.

Per quod patet ad probationem consequentia obiectio: nam ratio, ob quam electio nequeat esse ob fine priori modo, absque altero actu intentionis, est quod sequeretur contradicatio; ratio vero cur non possit esse ob finem posteriori modo connaturaliter, est quam iam assignauit; potest autem ab ea separari de potentia absoluta quantum ad hoc, nisi aliunde implicet.

Tertio modo posset dici electio esse propter finem, & esse volitio ipsius æquivalenter & moraliter, quatenus æque determinaret voluntatem ad ipsum acquirendum per media, ac si esset volitio formalis ipsius; & hic sensus non impedit veritatem conclusionis, vt patet.

Potest responderi secundo absolute negando antecedens, quia quando quis vult conseruare suam vitam per nolitionem conseruandi vitam alterius, non habet volitionem, sed potius nolitionem istius medijs. Ex his patet volitionem absolutam finis, in ordine ad quem applicamus media, non distinguere realiter ab intentione ipsius; sed eundem actu dici volitionem quatenus per illum præcise tendimus in finem; intentionem vero, quatenus determinat aut concurrevit ad electionem habendam.

CONCLV SIO IV.

48. *Si intentionis finis identificaretur electioni,* ille actus, qui esset simul intentionis & electionis, non cauaretur physicè à volitione absoluta efficaci finis, neque in genere causa efficientis, neque in genere causa determinantis formaliter, sicut habebitis acquisitus in probabilissima sententia dicitur concurrere ad actuum.

Intentionis finis

que identificare-

et electionis, non

cauaretur à vo-

litione abso-

lutae effici-

ti finis.

Hac

Disput. VII.

Hac probari potest quoad primam primam, quia unus actus voluntatis non concurrit effectu ad alterum; sed hoc principium est vel falsum, vel certe æque obscurum ac illud, quod per ipsum probatur.

Probatur ergo melius quoad viramque partem. Quando habemus illum actum, qui est intentio & electio simul volumus finem efficaciter per illum, alias non est intentio: ergo non habemus tum in eodem instanti alium actum, quo volumus finem efficaciter; tum quia non experimus in nobis viramque illos duos actus; tum quia unus ex ipsis abunde sufficeret, & alter superflueret; sed ut ille actus absolutus causaret physice sive in genere causæ efficientis, sive in genere causæ formaliter determinatiæ alterum actum, deberet existere quando alter actus produceretur, ut est evidens: ergo non sic concurret.

Dices: hinc sequeretur contra communem modum loquendi etiam authorum admittentium viramque volitionem, quod non daretur volitus efficax, catenæ enim daretur aliqua talis efficax, quatenus posset determinare ad volitionem, quæ est intentio finis, & electio mediorum; sed non posset sic determinare nisi per modum causæ efficientis aut causæ formaliter determinatiæ: ergo si alterutro ex his modis non concurret, non est efficax.

Respondeo negando sequelam, posset enim esse efficax per hoc quod obiectivæ proposita simul cum bonitate finis redderet finem appetibiliorem quam alias esset; nō certum est quod ad determinandum voluntatem ad aliquam finem præ alio, valde iuovere possit, quod semel amauerit, aut voluerit talem finem, & sœpe non habet aliam occasionem ex parte obiecti ad unum bonum præ alio eligendum, quam quod semel ipsum elegerit ac voluerit. Quod si etiam volitus aliqua absoluta finis erat delectabilis voluntati, vel ex se formaliter, vel ratione alicuius consequentiæ aut concomitantis, propositio ipsius, ut sic delectabilis posset etiam conducere ad determinationem voluntatis.

CONCL V S I O . V.

Intencio determinata moraliter ad electionem medijs.

49. Supposito ex doctrina conclusionis tertie, nempe quod electio mediorum non sit intentio finis, intentio finis efficax determinat ad electionem aliquam mediorum, quando non possest aliter acquiri, & si unum tantum medium proponatur, per quod possit acquiri, determinabit ad illum, non tamen necessitate physica, sed ad summum necessitate morali, ex qua scilicet orietur quod eligit quidem infallibiliter aliquid medium, quamvis possit non eligere.

Hæc quod primam partem patet experientia, ex qua constat, quod nunquam velimus finem efficaciter, quin habeamus volitionem applicandi aliqua media, quando plura proponuntur sufficientia, & unum determinate, quando proponitur tantum unum determinatum.

Probatur secundo, quia alias non est efficax intentio contra hypothesis; in hoc enim consistit solūmodo efficacia eius.

Probatur tertio, quia certum est quod amor alicuius rei habet magnam vim ad determinandam voluntatem ad eam sibi acquirendam: ergo amor efficax multo magis hoc habet.

Probatur secunda pars, quia catenæ necessitatæ alia necessitate quæ morali, vel quia cōcurreret per modum causæ efficientis physica, vel per modum causæ formaliter determinatiæ: sed ex neutro ex his capitibus debet determinare necessario necessitate physica: ergo.

Probatur minor, quia quamvis sic concurreret, non concurreret, nisi per modum causa partialis, & ipsa voluntas deberet etiam concurrere, sed per nullam causam partiale voluntas de facto determinatur ad necessario agendum necessitate physica, tum quia per nullam potius quam per gratiam efficacem, per quam ex Theologia & Concilio Tridentino suppono ipsam non necessitari; tum quia nec experientia, nec ratione constat, quod sic determinetur, imo multi putant esse impossibile, quod possit sic determinari, etiam de potentia absoluta.

Quæst. IV.

845

Confirmatur hoc, quia alias electio non est ex se formaliter libera; quod videtur maximum ineonueniens.

Obiicies, si non necessitatæ physice ad electionem, non est efficax; sed hoc est contra hypothesis conclusionis: ergo.

Respondeo negando sequelam; quemadmodum enim gratia efficax est talis quin physice necessitatæ voluntatem, cum eodem modo intentio non posset esse efficax, quamvis sic non necessitatæ.

C O N C L V S I O . VI.

50. Determinatio intentionis ad electionem non sit per hoc, quod intentio obiectivæ proponatur, sicut diximus volitionem absolutam, si est distincta ab intentione, determinare potuisse ad intentionem; neque in genere causæ efficientis, quatenus scilicet concurreret cum voluntate efficaciter ad electionem per actionem partiale tendentem in ipsam electionem immediate, sed potius in genere causæ formalis formaliter determinantis absque influxu effectivo.

Prima pars est contra quosdam Thomistas, & probatur efficaciter, quia ut aliquis intendat finem, & ex illa intentione moueatur ad electionem, non est necesse ut proponatur ipsam intentio obiectivæ, nec aliud alius præter obiectum & medium: ergo non determinatur sic.

Confirmatur per secundam partem.

Secunda pars est contra Gregorium, Vesq. Salam & probatur, quia determinatio, quæ determinatur voluntas ad electionem, est determinatio sensibilis, quam ipsam in nobis experimur; sed determinatio illa, quæ est ab illa in genere causæ efficientis, nō posset sic sentiri, nec enim experimur concursum eius effectuum, ut patet ergo determinatio illa est in genere causæ formalis tantum.

Confirmatur primo, quia hoc modo determinat habitus acquisitus ad actum, ut postea dicemus disp. de Habitibus; sed eadem est ratio de habitu, & intentione quantum ad hoc.

Confirmatur secundo, quia non est dandus concursus effectuus vni actui voluntatis ad alium absque necessitate, & præterim nolitione ad volitionem, aut est contra: sed hoc debetur dari in opposita sententia sine villa necessitate: ergo nostra sententia est præferenda.

Confirmatur tertio, quia quidquid sit de uno actu voluntatis respectu alterius, non est verisimile quod passio delectationis distincta ab actu causet physice illū actu; sed talis delectatio posset determinare voluntatem tam bene quam ipsam intentio: ergo intentio non debet determinare efficaciter, sed formaliter, sicut delectatio illa determinat.

Confirmatur quartio, quia non videtur magis concurrere intentio ad actum electionis, quam ipsummet obiectum, & medium propositum secundum bonitatem suam: sed secundum satis communem sententiam obiectum non concurrit effectu: ergo neque intentio.

Obiicies primo contra primam partem. Electio nonnunquam habetur, quando non habet intentio finis actu; sed tum nequit habere aliam causalitatem quam quatenus obiectivæ proponeretur: ergo determinat ad electionem ut sic proponitur.

Respondeo, negando maiorem, nunquam enim habetur electio, quæ est actus voluntatis qua vult aliquid propter finem, quin sit volitus finis in ipso actu, ut patet experientia.

Obiicies secundo contra secundam partem, quia assensus præmissarum concurredit effectu ad assensum conclusionis: ergo à pari intentio finis sic concurredit ad electionem.

Respondeo, si verum sit antecedens, negando consequentiam, quia datur aliqua ratio particularis, ob quam colligitur iste concursus assensus præmissarum ad assensum conclusionis, qualis non repertur in proposito; unde ex ista hypothesis non est eodem modo discurrendum de veroque casu, nec refert, quod habent paritatem quod ad alias rationes, quia inde non sequitur quod habeant paritatem quoad omnia.

B b b - 3

C O N C L V

CONCLVSI O VII.

**Intentio
finis ali-
quando
determi-
nat ad
elecione
melioris
medij,
aliiquid
non.**

51. Intentio efficax finis, ex pluribus mediis qua propo-
nuntur, potest determinare ad medium melius, quatenus
melius dicitur quod citius est productuum finis, & quod po-
test conducere ad finem perfectius consequendum, si nihil aliud
impedit, potest tamen oriri impedimentum, ratione cuius non
determinat ad medium hoc modo.

Hæc modo proposita est nullius, quod sciam: sed
quoad primam partem videtur conformis iis authoribus,
qui dicunt quod determinet ad electionem melioris
medij; & secundum secundam partem est conformis iis, qui
absolute negant intentionem determinare ad perfectio-
ris medij electionem; unde utraque sententia per hanc
conclusionem conciliari posset, ita ut non esset contro-
uersia vlla realis inter illos autores, dicendo quod pri-
mi autores essent intelligenti iuxta primam partem;
secundi vero iuxta secundam.

Probatur prima pars, quia constat experientia quod
amor finis sit aliquando tam magnus, ut non patiatur,
quantum est ex se, in omni vllawero determinabit tum
ad perfectius medium in sensu conclusionis.

Probatur secunda pars, quia aliquando potest contin-
gere, ut medium perfectius & melius haberet aliquam
difficultatem annexam, ratione cuius voluntas potius
malit finem tardius acquirere, quam subite illam diffi-
cultatem; unde maller aliud medium minus efficax afflu-
mere, quo tardius absque tali difficultate illum acquire-
ret. Quod totum pater experientia.

**Intentio
& con-
sensus reali-
ter iden-
tificatur.**

52. Quartus actus voluntatis est consensus; non autem
significat consensus hic concordiam aliquorum duorum
in opinione aut scientia aliqua; nec etiam in actu volu-
tatis, quo sensu qui candem tenet opinionem cum alio,
& qui eodem studio fertur, dicitur esse consentiens cum
illo; sed significat actu voluntatis, quo bonum sibi pro-
positum ut prosequendum prosequitur, sicut dissentitus si-
gnificat actum, quo malum propositum non vult. Thomi-
ſie communius distinguunt hunc actu ab actibus aliis
ante declaratis, sed immerito multiplicant actu absque
vlla necessitate: & certe eo ipso quo voluntas, intellectu
dictata quod estet bonum, vellet talem finem, aut secun-
dum se absolute, ut per tale medium, velle illum finem, aut secun-
dum se absolute, aut relate ad media, diceretur
consentire intellectui, nec altius propterea consensus ipsius
requireretur; aut vlli alterius consensus indicium vllam
habetur; quod tam clarum mihi appetit, ut mirer vlos
oppositum tenere. Itaque idem realiter actus, qui est volu-
tio finis, est etiam consensus: vocatur autem volutio,
quatenus per illum voluntas vult finem; & vocatur con-
sensus quatenus per ipsum facit voluntas, quod propo-
nitur faciendum ab intellectu.

**Vfus non
distingui-
tur reali-
ter ab
electio-**

53. Quintus actus est vclus, & est actu ille voluntatis,
quo applicat media ad acquisitionem finis, qui actu non
distinguitur realiter ab electione, nam eo ipso quo volu-
ntas potens applicare media, vult efficaciter illa applicare
electione. hic, & nunc absque vlo alio actu suo, applicabit illa, &
consequenter habebit vsum; sed ille vclus non est realiter
distinctus ab illa volitione applicandi media ad finem, quæ
volitio sine dubio est electio, nec fieri potest, ut applicet
media, quæ media, absque tali volitione, ergo vclus non
distinguitur realiter ab electione aliqua. Et dico ab elec-
tione aliqua, quia potest quis habere volitionem appli-
candi media ad finem, quin habeat vsum, ut si quis hodie
haberet voluntatem applicandi media crastina die: ergo
aliqua electio distinguuntur realiter ab vcl. Sensus ergo re-
solutionis est, quod nunquam possit dari vclus, qui non
identificetur alicui electioni, & quod præter actuum ali-
quem qui est electio medij, non requiritur vllus alius dis-
tingitus in voluntate, quod etiam mihi satis evidens ap-
paret ex dictis.

**Quid
fructio.**

54. Ultimus denique actus est fructus, de quo, quamvis
varia sint difficultates, in materia de beatitudine fusius
explicari solitæ, tamē quod attinet ad præsens, res mihi
viderut facilis solutionis, & quæ præter questionem de
nomine vix possit habere aliquid difficultatis. Itaque di-
co fructum spectantem ad voluntatem, vel esse ip-

sammet consecutionem finis, quem intenderat, & ad
quem consequendum applicarat media; vel actu quo
complacet sibi in eo acquisito; vel ipsammet delectationem
ortam ex consecutione eius, vel omnes simul,
aut præsertim consecutionem & delectationem. In quo-
nam autem ex his consistit, spectat ad nomen, cum de-
pendeat à cognitione institutionis huius vocabuli *fui-
tio* quod posset imponi ad significandum quocumque
ex illis tribus, vel omnia simul, vel duo ex illis. Quod
si unum aliquod significare debet, potius existimo, quod
significet illam delectationem; qui si aliquis conse-
queretur finem, ex quo consecuto non perciperet delectationem, licet diceretur finem consecutus, non tamen
existimo quod posset proprio fine illo frui; virde si de-
lectatio illa non sit realiter actus, sed quid realiter di-
stinctum ab omni actu, fructus non erit actus. Quod
si etiam fructus considereret in consecutione finis, non
necessario semper considereret in actu, nam qui intendit
consecutionem sanitatis manus, verbi gratia, & conse-
quuntur ipsam, non habet in voluntate aliquem actu
qui sit consecutio illius, sed consecutio illa consistit in
coniunctione sanitatis cum manu. Itaque solum consecu-
tio est actus voluntatis quando quis non consequitur
finem intentum nisi per actum voluntatis, ut consistit
in Beatis, qui non consequuntur Deum per voluntatem,
nisi amando ipsum, & quorum consequenter consecutio
consistit in actu illo amoris. Sed de his fusius in mate-
ria, de Beatitudine.

CONCLVSI O V.

A quo habent actus liberi voluntatis esse liberi formaliter.

55. Suppono ex dictis, voluntatem in actu primo ha-
bere libertatem per hoc quod sit ex natura sua ta-
lis potentia, quæ circa obiectum propositum per intel-
lectum possit agere vel non agere, aut agere hoc modo,
verbi gratia posequendo, vel alio opposito modo, verbi
gratia fugiendo & odio habendo. & hoc ipsi est essentialia
deo, ut nec de potentia Dei absoluta possit fieri ut
quæ semel sit talis, non sit semper talis. Quæritur ergo
faciliter, an actu voluntatis, qui est liber in actu secundo
formaliter & actu, habeat esse tale à se ipso essentialia-
liter, vel ab aliquo alio à se distinto, sive tanquam à
conditione, sive tanquam à ratione formalis.

Vbi aduertendum posse actu secundum voluntatis
dici librum duobus modis actu & formaliter: primo
quatenus est actu, qui natus est prouenire libere à vo-
luntate, & in hoc sensu certum est actu quocumque,
qui est liber, esse ex se essentialiter liberum, nec posse
fieri de potentia absoluta, ut non sit liber; de quo non
est controversia. Secundo quatenus est actu, qui actu li-
bere procedit à potentia, & in hoc sensu versatur praes-
ens controversia.

Prima sententia est quod actu liberi sint ex natura sua
intrinseca liberi, ita ut qui est liber non possit non esse
liber. Hanc tenet Hurtadus hic disp. 1, sec. 6, eamque at-
tribuit D. Thomas 1.2. q. 19. a. 1.

Secunda sententia longe communior est, quod actu
liberi voluntatis non sint liberi essentialiter ex se, sed
quod possint esse absque eo quod sint liberi, & conse-
quenter quod habeant esse liberi per denominationem
intrinsecam desumptam à voluntate à qua procedunt,
quatenus scilicet procedunt ab ipsa, ut potens est eos
producere vel non producere. Hæc sententia est Scotti-
stanorum communiter, & videri potest conformis prin-
cipiis ipsius scilicet Scotti, quatenus assertit posse actu vira-
les omnes produci a solo Deo. Eam etiam sequitur Sua-
res, Molina, Vasq. Valentia, Salas, quos sequitur Ar-
riaga disp. 8. num. 104.

CONCLVSI O I.

56. Actus elicitus voluntatis verbi gratia volutio, non ha-
bet ex natura sua intrinseca esse liber actu. Hæc est iuxta se-
cundam sententiam.

Probatur, quia quæcumque volutio voluntatis potest
esse in ipsa, absque eo quod sit libera formaliter: ergo
non habet esse libera formaliter ex natura sua intrinse-
ca præcise.

Probatur

Duo bus
modis
potest
actus vo-
luntatis
diel liber

Probatur antecedens, quia omnis volitio est qualitas absoleta producibilis à solo Deo in voluntate mere passiue se habente, ut patet ex dictis supra de cognitione; ergo potest Deus omnem volitionem producere in voluntate mere passiue se habente: sed quando sic produceretur non esset libera, ut manifestum est: ergo quæcumque volitio potest esse in voluntate absque eo quod sit libera formaliter.

57. *Obiectio:* Actus vitalis est essentialiter vitalis, ita ut non possit de potentia Dei absolute fieri ut actus, qui est vitalis, non sit vitalis: ergo idem est de actu libero à paritate rationis.

Tribus modis potest considerari actus ut vitalis. Pro responsive aduertendum tripliciter aliquem actu posse dici vitalem, uno modo quatenus habet exigere produci à potentia vitali, sicut diximus actu liberum etiā sic capi posse, ut significet actu exigētum prouenire à potentia libera, & in hoc sensu concedo actu vitalem esse essentialiter vitalem, ac consequenter etiam actu liberum esse posse essentialiter liberum, ut supra dixi.

Secundo potest dici actus esse vitalis in actu secundo ex eo, quod producatur à potentia vitali, ut vitalis est, & in hoc sensu non est essentialie actu, quod sit vitalis, quia non est essentialie ipsi, quod producatur à tali potentia, quandoquidem, ut supra dictum est, intellectio quæ est vitalis in hoc sensu, si producatur ab intellectu, posset produci à Deo solo & non esse vitalis. Et omnes concedunt quod terminus augmentationis & nutritiois vitalis possit produci à solo Deo.

Tertio denique potest dici vitalis actus ex eo, quod sit talis naturæ, ut possit, si vniatur potentia vitali, determinare ipsam formaliter ad vitaliter, & perceptibiliter tendendum in aliquid obiectum. Et in hoc sensu actus vitales sensu sunt essentialiter vitales; nec tamen inde sequitur quod actus liber sit essentialiter liber, quia per hoc quod coniungatur cum potentia non haberet esse liber, nisi proueniat à potentia quæ possit ipsum ponere, vel non ponere.

Vnde in forma respondendo distinguendo antecedens: est essentialiter vitalis, quatenus talis dicitur actus natus prouenire à potentia vitali, aut qui est talis, quo mediante potentia perceptibiliter tendat in obiectum, concedo antecedens; quatenus talis dicitur, qui producitur actu à potentia vitali, nego antecedens, & similiter distinguo consequens: ergo actus qui est liber, est essentialiter liber, ut liber dicitur, qui est natus prouenire à potentia libera, concedo: ut liber dicitur, qui procedit à potentia producente ipsum, cuius possit non producere, nego consequens.

CONCLV SIO II.

58. *Productio actus cuiuscumque liberi est libera seipso ex natura sua intrinsecā & non per denominationem extrinsecā.* Hæc videtur esse contra secundam sententiam.

Probatur, quia non potest esse productio illa volitionis, aut nolitionis in voluntate, pro illo instanti, absque eo quod sit libera: ergo omnis productio qua voluntas producit volitionem, est libera.

Probatur cōsequētia, quia eatenus nō esset ex natura sua intrinseca libera formaliter, quatenus posset esse natura intrinseca ipsius, absque eo quod esset libertatergo si non potest sic esse, habebit ex natura sua intrinseca esse libera.

Probatur antecedens: illa productio non potest esse à voluntate pro illo instanti, pro quo voluntas non sit in priori natura potens ipsam habere, vel non habere: sed quodies actio procedit à voluntate sic potente est necessario libera, quia nihil aliud requiritur, ut sit libera, quam quod sic procedat: ergo illa productio non potest esse in voluntate quin sit libera.

Dic: posse voluntatem prædeterminari ad illam productionem habendam, ut si Deus infunderet ipsi qualitatem physicam Thomisticam, qua posita necessario sequeretur ista productio: ergo potest illa productio esse in voluntate, quin sit libera.

Respondeo, quidquid sit de possibilitate talis qualitatis prædeterminantis, de qua postea, negando, quod ad illā

ipsam productionem, quæ est libera, possit prædeterminare illa qualitas, quamvis enim prædeterminare ad aliam productionem, non tam ad illam, quia illa est productio proueniens à voluntate sola, productio autē illa ad quam prædeterminaret illa qualitas, esset productio proueniens à voluntate & qualitate, maxima autem est differentia inter productionem viramque.

Confirmatur hoc per dicenda inferius quando ostendetur, quod Deus ipse non possit necessitate voluntatem ad producendam volitionem, aut nolitionem: si enim non potest, sequitur quod productio volitionis non possit esse in voluntate, quin sit libera.

Hinc pater, quod si volitio seipso egredieretur à voluntate absque actione media, quod seipso esset libera sicut productio ipsius, & hoc est credo intentum *Huriadi*.

CONCLV SIO III.

59. *Volitiones, & nolitiones habent esse libera per denominationem intrinsecam desumptam à productione passiva in ipsis subiectis, & derur talis productio: si non detur, habent esse libera per denominationem desumptam à productione ultima inherente voluntati. Hæc in terminis est nullius, & videri posset esse contra primam & secundam sententiam præmissam.*

Probatur prima pars, quia illa productio passiva, si detur, est libera, & ea mediante ponitur in esse volitio libere, ut est evidenter ergo volitio habet esse libera ab illa: sed non habet esse libera ab illa per denominationem extrinsecam: ergo per intrinsecam.

Probatur etiam secunda pars, quia si non detur illa productio passiva, volitio habebit esse libera eo ipso quod terminat productionem actuum, quæ subiectur involuntate: ergo habebit esse libera ab illa productione.

Et si queras, an habeat esse per denominationem extrinsecam, an per intrinsecam.

Respondeo esse questionem de nomine, & posse vocari illam denominationem extrinsecam, vocado talē denominationem omnem illam, quæ prouenit à forma non inherente neque informante. Potest etiam vocari intrinsecam, si talis dicitur omnis illa, quæ prouenit à forma intime coniuncta cum re denominata: nam illa productio intimè coniungit cum volitione, quandoquidem repeatitur in eodem subiecto cum illa, nempe in voluntate.

Obiectio: opus habet esse artificiosum à denominatione extrinsecam: ergo & esse liberum.

Respondendo negando consequētiam, & ratio disparitatis est, quod nihil intrinsecū possit assignari in actione artificiose, à quo haberet esse artificiosa, quia secundum se & omnia sibi intrinseca potest esse quin sit artificiosa, ut supponitur; quod si hæc suppositione non esset vera, tunc negandū esset antecedens. Sed aliquid est intrinsecē coniunctū cum volitione, quod non possit esse coniunctum cum illa, quin sit libera, & quod consequenter potest denominare ipsam liberam: ergo non est eadem ratio de volitione libera, & opere artificiose quantum ad hoc.

Dic: actus qui modo est necessarius, propter defectus cognitionis sufficientis fit postea liber adveniente cognitione talis: sed per mutationem cognitionis non videatur quod sit aliqua variatio intrinseca in ipso: ergo fit liber per denominationem extrinsecam.

Respondeo eos qui ponunt actu fieri liberum formaliter ab aliquo absoluto intrinsecō superaddito, quod non est respectus, debere negare minorem, sed revera nō habet probabilitatem, quod ex variatione solius cognitionis talis modus absolutus realis aduenit actu. Itaque Respondendo aliter negando ullum actu procedere à voluntate, qui aliquando sit liber, aliquando non sit, vnde in forma nego maiorem.

Pro complemento huius questionis addendū contra quendam Scotianum modernum, cuius ad me peruenit liber editus de actibus humanis, postquam hæc scriperam, non posse illud, quo constituitur formaliter actus liber, esse aliquid absolutum; tum quia nihil absolutū reperitur in actu distinctum ab ipsomet actu; tum quia qua ratione

B b b 4 ille

ille modus absolutus posset scipso absque aliquo distin-
cto egredi à voluntate libere, ipsamet volitio posset
egredi absque modo, & sic superflueret modus ille: tunc
denique quia necessario poni debet ille respectus produc-
tionis, & ille solus sufficit absque modo illo, quem sanè
gratissimè excogitauit hic Author.

QVÆSTIO VI.

An voluntas habeat pro hoc statu ullos actus eliciti non liberos.

Supposito ex dictis, quod voluntas non necessitatetur
ad bonum ut sic, neque ad infinitum bonum, prout
hic apprehenditur pro hoc statu, amandum, difficultas
præsens est solum de motibus quibusdam subitaneis,
quos experimur in nobis, & communiter vocantur mo-
tus primo primi: si enim isti motus producuntur à vo-
luntate necessario, pars affirmativa questionis erit vera;
si vero non producuntur à voluntate, & si producuntur
ab illa, sed id libere fiat, pars negativa erit vera.

C O N C L V S I O I.

Voluntas nō habet ullos actus libes pro hoc statu.

60. *Huiusmodi motus, vel non producuntur à voluntate, vel producuntur libere, & consequenter voluntas non habet pro hoc statu ullos actus eliciti non liberos.* Hæc est conformis Do-
ctorum statu. *Etorum in 3. dist. 33. & in 2. dist. 23. ac alibi tæpe, & videtur esse contra magis communem sententiam.*

Probatur primo: si illi motus essent necessarii, maxime
quia quando habentur, non proponitur obiectum secundum
illam rationem, secundum quam posset voluntas
habere oppositos actus, & consequenter deberet necessari-
tati ad illos actus: sed hec ratio non valeret.

Probatur minor, primo: quia quanvis non posset op-
positos actus producere, posset cessare ab illis actibus
habendo puram omissionem, quam suppono ex dicendis
possibilem.

Probatur secundo eadem minor: quia si quādo propon-
itur obiectum hoc modo, necessitatetur ad operandum,
non posset nō necessario agere, etiam proposito obiecto
alio modo: ergo non idem necessario agit, quia non pro-
ponitur obiectum alio modo.

Probatur antecedens: quia etiam quādo proponeretur
obiectum sub aliis rationibus, proponeretur sub hac ra-
tione sub qua iam necessitat, verbi gratia, sub eadem ra-
tione boni, vel mali: ergo si haberet necessitat sub hac ra-
tione, quando non cognoscitur simul sub alia ratione
habebit necessitat etiam quando proponitur simul sub
alia, quia propositio sub alia ratione non impedit influ-
xum, aut determinationem obiecti sub hac ratione.

Confirmatur: etatenus impediretur necessario determi-
natio voluntatis ad actum, qui fieret proposito obiecto
sub hac ratione tatum, quando proponeretur sub hac, &
alia ratione simul, quatenus tum posset voluntas habe-
re alium actum circa obiectum propositum sub alia ra-
tione, quem non posset habere circa obiectum proposi-
tum sub prima ratione tantum: sed si necessitatetur ad
actum ab obiecto proposito sub una ratione sola, non
posset habere actum oppositum quando proponeretur
sub altera ratione simul.

Confirmatur hoc: quia quotiescumque est causa totalis
adæquata physica alicuius effectus debite applicata, se-
quitur naturaliter effectus, nec potest impediri, nisi per
aliquid incompossibile cam ipsomet effectu, aut cū cau-
sa illa totali, aut cum applicatione, aut dispositione praæ-
via ad illum effectum. Sed obiectum propositum volun-
tati sub ratione mali tantum, verbi gratia, est causa adæ-
quata motus, qui vocatur primo primus: ergo non potest
impediri talis motus, etiam si obiectum non solum pro-
poneretur vt malum, sed vt bonum, quia illa propositio
ipsius, vt bonum est, non est incompatibilis cum effectu
illo motus, qui est primo primus, neque cum causa eius
adæquata, aut conditione sufficiente, vt patet.

61. *Probatur secundo:* quia si necessitatetur voluntas ad
tales actus, maxime per obiectum aliquod bonum, vel
malum obiectum propositum: sed hoc est falsum, quia

nihil obiectum propositum potest habere maiorem vim
determinatiuam voluntatis, quam Deus ipse clare visus:
sed ille non necessitat voluntatem alio modo, quam mo-
raliter, cum quo stat quod voluntas simpliciter amet ip-
sum libere libertate potentia physica: ergo non potest
necessitati physice ad ullos actus pro hoc statu per ali-
quod obiectum propositum.

Probatur tertio: modus proprius agendi voluntatis est
modus libere agendi; & per hoc distinguitur principali-
ter in modo agendi ab intellectu: ergo nō debet dici abs-
que necessitate quod alius modus agendi connaturaliter
comperat ipsi; sed non est illa necessitas dicendi, quod
alius modus agendi comperat ipsi connaturaliter: ergo.

Probatur quarto: illud obiectum, quod determinaret
voluntatem secundum aduersarios, si proponeretur per-
fecte ipsi, non determinaret ipsum; ergo neque quando
proponitur imperfecte, debet ipsam determinare; quia
omnino absurdum videtur quod minorem vim determinatiuam
haberet quando proponeretur melius, & perfectius, quam quādo minus bene, & perfecte. Et hinc Deus
clare visus magis determinat ad amorem sui voluntatē,
quam obscure visus; & certe si non determinaret clare
visus, non posset cum probabilitate illa dici quod deter-
minaret obscure visus.

Dicere: si proponeretur obiectum illud perfecte non so-
lam secundum rationem illam boni, sed secundum alias
rationes mali, non determinaret voluntatem, quia tum
posset non amare ipsum ob rationes illas mali quas vi-
deret; sed si solum proponeretur secundum rationem boni,
sive perfecte, sive imperfecte, determinaret, quia cum
non videret ullam rationem mali, non posset nolle ip-
sum, & consequenter deberet necessario velle.

Contra: quia in tali casu licet non posset nolle, posset
tamen non velle habendo omissionem puram, quam ex
hoc ipso capite probare quis poterit, quia alias sequere-
tur quod voluntas necessitatetur absque sufficienti de-
terminatino.

62. *Obiectus primo:* quādo proponitur bonum per sim-
plicem apprehensionem absque iudicio, non potest volun-
tates libere versari circa illud, quia ad libere agendum
requiritur iudicium: sed potest tamen aliquo modo: er-
go tum necessario ager circa ipsum.

Respondeo: ex suppositione majoris negando minutem:
si enim non potest libere ferri circa obiectum sic pro-
positum, non poterit ferri illa ratione.

Confirmatur hoc: quia volitio libera vel est eiusdem ratio-
nis physica cum rationali, vel diversa: si eiusdem, ergo
quād determinare potest ad unam, poterit ad alteram, &
præterea quandoquidē quando habetur iudicium de bo-
nitate obiecti, habeatur etiam apprehensio de eadem bo-
nitate, illa apprehensio determinabit ad volitionem illā,
& sic nūquam habetur volitio libera. Quod si sint di-
uersæ rationis physica, sequeretur quod simul & semel
habeat voluntas & volitionē naturalē causatā ad obiecto
apprehenso vt bono, & liberam causatam ab eodem ob-
iecto iudicato vt bono, quorum utrumque est absurdū.

63. *Obiectus secundo:* quād à nobis sunt repente, secundum
Philosophum, sponte quidem sunt, sed non secundum
electionem: ergo motus subitanei voluntatis, quos
vocant primo primos, licet sint voluntarij instar actus
brutorum, quibus feruntur in bonā sensibili, non tamē
erūt libeti, quia nihil libere fit, nisi quod sit ex electione.

Respondeo: negando consequentiam, & distinguendo
eius probationem: nisi quod sit ex electione, hoc est ex
volitione, qua quis eligit bonum, vel malum cum posset
ipsum non eligere, concedo probationem; nisi quod sit
ex electione, qua propositis duobus bonis, aut duabus ra-
tionibus, quibus quis ferri posset in obiectū, vellet unū
obiectum relieto altero, aut vellet ipsū sub una ratione
non volendo ipsum secundum alteram, nego probatio-
nem vniuersaliter loquendo. Per quod patet ad Philosophum,
qui vel non loquitur de motibus voluntatis qui re-
pente sunt, & sic quod dicit nō esset ad rē; vel si loqui-
tur de illis, vult tantum quod nō sit secundum electionē
nō posteriori modo, non vero quod non sicut secundum
electionem

electionem priori modo, & consequenter non vult quod non siant libere.

Obiectio tertio: sequeretur pueros & amentes habere libertatem, & consequenter peccare posse: sed hoc est inconveniens: ergo.

Probatur sequela: quia habent aliquos motus in voluntate, quibus feruntur in aliqua obiecta.

Respondeo: si habeant ullos motus voluntatis, concedendo quod habent libertatem respectu eorum; nec tamen est necesse quod possint proxime peccare pro illo statu, quia ad peccandum requiritur quod proponatur obiectum per modum in honesti, & alicius, quod esset contra regulam rationis; non esset autem necesse quod pueri, aut amentes aut alii impediti habere possint talē cognitionem; quod si eam haberent, certe dicendi essent peccare, si ea non obstante prosequerentur illa obiecta.

Possent etiam responderi secundo, negando sequelam cum sua probatione, & dicendo quod tunc non habeant ullos motus, nisi animales, & sensitivos, sicut habent bruta.

65. *Obiectio quarto:* sequeretur, quod motus primo pri-
mi, quos habent homines compotes rationis, & quibus aliquando interficiunt alios homines, essent peccaminosi, contra Theologos communiter.

Probatur sequela, quia nihil impedit nisi quod non essent liberi: ergo si essent liberi, essent peccaminosi.

Respondeo: si loquamur de motibus voluntatis, si den-
tur aliqui non peccaminosi in talibus hominibus, ne-
gando sequelam cum sua probatione, quia quamvis li-
bere producerentur, non essent peccaminosi ex eo quod non fierent cum cognitione proponente illos ut inho-
nestos & contra rationem.

Dixi autem: si dentur tales in hominibus compotibus
rationis, quia fortassis non dantur, sed omnes motus isti
subitanei, qui dicentur esse in voluntate, non essent in
illa, sed in parte sensitiva.

Q V A E S T I O VII.

*An voluntas possit necessitari ad ullos actus
elicendos.*

66. *S*Vpposita sententia probabiliori Scotistarum, quod scilicet Deus solus possit producere in potentis vitalibus actus vitales absque concurso effectu ipsorum potentiarum, quam sententiam probauit disputatio precedenti, non potest esse dubium quin Deus possit necessitate voluntatem ad volitionem & nolitionem; producendo illas in voluntate se solo: absque ipsiusmet voluntatis concursu; nam volitio si producta in voluntate esset ipsi tam necessaria quam calor productus in aqua. Vnde quæstio præsens non procedit de necessitanâ voluntate in hoc, sed an possit necessitari voluntas ad producendam in seipso volitionem, aut nolitionem aliquam.

Prima sententia est posse necessitari hoc modo volun-
tatem. Hanc tenet Soto de natura & gratia cap. 16. Medi-
na 1.2. q.6. Valentia disq. 2. Suarez de gratia proleg. I. c. 4. &
alij plures.

Secunda sententia est negativa, pro qua citantur Barnes 1. part. q. 19. art. 10. Zumel ibidem. Alvarez disq. 126. cap. 3. Sed reuera hi authores non tenent hanc sententiam ad propositum huius controvrsie; nam fatentur voluntatem ita determinari posse ad agendum per aliquid præsum ad actionem, vt non posset non agere; sed negant tamen necessitari supposito iudicio indifferenti, quia ponunt radicem libertatis in huiusmodi iudicio indifferenti, quomodo cumque se habeat modus agendi voluntatis; vnde potius pro opposita sententia citari possent. Melius citari posset pro hac sententia Vasquez disq. 99. cap. 8. Gabriel 2. d. 2. art. 3. Occam q. 19. Richardus & Gui-
lielmus à Ruione ibidem.

C O N C L U S I O I.

No potest
necessita-
ri volitas
ad produ-
cendam
villam vo-
litionem.

67. Non potest necessitari voluntas creata ad producendam in se villam volitionem aut nolitionem. Hæc est iuxta secundam sententiam, & videtur mihi conformis Dottori in

omnibus locis, in quibus assertit voluntatem non neces-
sitari ad amorem beatificum, neque ultimum finem in
communi & particulari quomodocumque ostensum.

Probatur posse authoritatibus Patrum, S. Bernardi de gra-
tia & liberi arbitrio, & S. Augustini de eadem materia: sed
quia hoc argumentum est Theologicum, & facile res-
pondere posset eos tantum velle quod voluntas non
possit necessitari de potentia ordinaria, non de absoluta:
qua responsio vix impugnari potest, nisi ostendatur fa-
tione quod necessitari non possit etiam de potentia ab-
soluta, & quod consequenter Patres intelligendi sunt
etiam de potentia absoluta; propterea magis insinuan-
dum quam fuse proponendum videbatur & ratione fo-
lummodo innitendum.

Probatur ergo conclusio ratione. Voluntas creata necessi-
tari non potest ad producendum in se volitionem aut
nolitionem aliquam, nisi quatenus Deus produceret in
ipsa aliquam qualitatem physicam, quæ ipsam prædeter-
minaret ad volitionem producendam; vel quatenus ipse
met concursu aliquo suo actuali determinaret illam; vel
quatenus præberet concursum actualem ad unum actum,
& absolute nollet dare concursum ad ullam alium actum:
sed neutro ex his modis potest necessitari voluntas ne-
cessitate physica, de qua loquimur principaliter: ergo.
Maior patet, quia non potest assignari aliis modis, quo
necessitari possit.

Probatur minor quod primam partem; quia illa qualitas
non possit necessitare voluntatem, nisi quatenus con-
curreret physice cum ipsa ad volitionem per modum cau-
sa partialis, vel quatenus determinaret ipsam formaliter,
inclinando ipsam formaliter ac sensibiliter, sicut de-
terminat, ac trahit ipsam delectatio aut voluptas, aut
habitus, aut aliquid simile. Non primo modo, quia alias
de facto habitus charitatis necessitaret voluntatem, quan-
doquidem concurrat physice, & quidem per modum cau-
sa partialis naturaliter agentis: & quia non potest intel-
ligi quomodo causa partialis possit determinare aut ne-
cessitare per concursum physice partiali alteram cau-
sam, quandoquidem concursus partialis non possit esse
prior altero concursu. Non etiam secundo modo, quia
non potest concipi, quod aliqua qualitas possit determi-
nare aut necessitare in genere causæ formalis voluntatē
ad aliquem actum habendum magis, quam voluntas de-
terminatur & necessitatur per visionem beatificam ad
amorem beatificum: sed hæc non necessitat ad illum amo-
rem, vt suppono ex principiis Scoti: ergo non potest ne-
cessitari in genere causa formalis per villam talē qualitatē.

Probatur minor quod secundam partem. Primo quia non
potest intelligi quomodo potius determinaret ipsam per
villum concursum actualem, quam per illum, quem exhibet
ipsi de facto: sed certum est quod non necessitatur
per villum concursum, quem exhibet de facto: ergo. Se-
cundo, quia nullus concursus actualis Dei potest esse
prior quam concursus voluntatis vi est evidens: ergo non
potest determinare voluntatē ad concursum, quod enim
determinat ad concursum, debet esse prius concursu.

Probatur derique eadem minor, quod tertiam partem.
nempe, quod non possit Deus determinare voluntatem,
aut necessitare per hoc quod nollet dare concursum ad
alios actus.

Primo, quia de facto, quādo præberet concursum ad amo-
rem non præberet concursum ad ullam alium actum in-
compositibilem, & non vult positiue præbere talem con-
cursum, & tamen hoc non obstat non necessitat volu-
tatem ad amorem sic, quin posset habere odiū si veller.

Secundo, quia non obstante tali decreto de non dando
concursu ad ullam alium actum, potest voluntas habere
omissionem putam: ergo eo non obstante non necessi-
tabitur ad amorem.

69. Probatur secundo conclusio, & simul confirmatur dis-
cursus precedens; non potest voluntas necessitari ad ali-
quem actum producendum, quotiescumque pro priori
natura haber omnia principia sufficientia ad eum non
habendum: sed non potest voluntas habere actum ullam
a se productum, quin necessario pro priori natura ha-
beat

beat omnia principia sufficientia ad illum actum non habendum: ergo.

Probatur minor, quia antequam voluntas habet actum in se produtum, est ipsam voluntas in actu primo cum obiecto sufficienter proposito sub ratione, sub qua possit habere amorem, & odium circa ipsum, ut suppono; & est etiam voluntas diuina in actu primo potens concurrere cum illa pro illo priori: ergo voluntas habet ante productionem amoris, v.g. principia sufficientia ad eum non habendum.

Dices, ex suppositione, quod infunderetur aliqua qualitas voluntatis pro illo priori antequam produceretur actum, quae qualitas determinaret ipsum ad habendum actum, non haberet voluntas in priori natura ante productionem actus omnia necessaria ad eum non habendum, quia negatio talis qualitatis esset unum ex illis, quae necessaria essent.

Contra, quia ut patet ex probatione praecedenti non potest dari qualitas quae sic necessitat.

70. Dices secundo: si Deus haberet decretum de non concurrendo ad illum alium actum, quam ad unum, non haberet voluntas principia sufficientia ad habendum illum alium actum. Sed Deus posset habere tale decretum posset voluntas non habere omnia principia sufficientia ad non habendum actum.

Contra primo: quia quamvis in tali casu non posset habere principia sufficientia ad habendum illum alium actum, tamen haberet principia sufficientia ad omissionem puram.

Contra secundo: quia Deus non posset habere nolitionem non concurrendi cum voluntate ad illos actus, nisi pro instanti, pro quo etiam voluntas habet negationem non concurrendi; sicut enim non potest habere voluntem concurrendi, nisi pro illo ipso instanti temporis & naturae pro quo voluntas habet concursum suum, ita non potest habere nolitionem non concurrendi, nisi pro instanti, pro quo voluntas habet etiam negationem non concurrendi; sed nihil existens in illo instanti, in quo voluntas habet negationem concurrendi tollit quin voluntas habeat principia sufficientia pro priori natura ad habendum oppositum actum, neque enim aliquid existens, tunc impedit quo minus sit ipsam voluntas cum obiecto proposito, & voluntas diuina potens concurrere pro priori natura.

Confirmatur hoc, quia Deus non potest habere decretum de non concurrendo ad alios actus nisi pro instanti pro quo posset habere decretum de concurrendo ad illos actus: sed non potest habere decretum de concurrendo pro illo instanti, quin voluntas habeat pro priori natura principia sufficientia ad eos non habendos, alias decretum Dei de concurrendo ad aliquem actum tolleret libertatem, quod est absurdum: ergo decretum Dei de non concurrendo ad aliquem actum non tolleret, quo minus voluntas habeat pro priori natura principia sufficientia ad ipsum ponendum.

Contra tertio, quia de facto Deus quando decernit concurrere ad aliquem actum cum voluntate habet nolitionem concurrendi cum ipsa ad alios actus, & tamen hoc non tollit, quin voluntas de facto habeat pro priori natura principia sufficientia ad actus oppositos: ergo nolito concurrendi ad alios actus non tollit illa principia.

Confirmatur, quia ideo decretum de concurrendo ad tales actum, v.g. amorem, non necessitat ad amorem, quia pro priori natura voluntas habet ad actus oppositos principia sufficientia, nempe suam virtutem in actu primo, obiectum sufficienter propositum, & voluntatem diuina potentem concurrere: sed etiam quando Deus decerneret non concurrende ad actus oppositos, pro priori natura essent principia sufficientia ad illos actus: ergo non necessitaretur voluntas per tale decretum.

71. Obiectes illud scripturam. Quis resistet voluntati eius? eius loci sensus est quod nemo possit resistere voluntati absolutae, & efficaci Dei: sed hoc est falsum, si vera esset nostra conclusio, quia quamvis vellet impedire quo minus haberemus aliquem actum, adhuc possemus illum

De Voluntate,

habere; & quamvis vellet absolute decernere, vt habemus aliquem actum, possemus non habere illum: ergo falsa est nostra conclusio.

Respondet primo, negando minorem pro prima parte, quia quando vellet impedire, ne haberemus aliquem actum, posset impedire ne proponeretur nobis obiectum ipsius, & hoc supposito non potuisse habere talam, quia voluntas non potest ferri in incognitum.

Respondeo secundo, explicando locum illum Scripturam, cuius sensus est, quod nemo possit resistere volunti efficiaci, quam Deus habet, aut habere potest sic, quin res volita ab ipso sit futura necessario, ex suppositione talis voluntionis: hoc autem non est contra conclusionem: nam hoc non obstante potest esse verum, quod non necessitat voluntas absoluta, & simpliciter ad illum actum sic, quin posset ponere oppositum eius absolute, & simpliciter.

Dices: si posset ponere oppositum actum absolute, & simpliciter, posset absolute, & simpliciter resistere voluntati diuinæ, contra prædictum locum.

Respondeo negando sequelam: quia non posset resistere voluntati diuinæ, nisi ex suppositione, quod quād est voluntio diuina in sensu composito, posset ponere oppositum: ex hoc autem quod posset absolute, & simpliciter ponere oppositum, non sequitur quod posset ponere oppositum ex suppositione voluntionis diuinæ in sensu composito ipsius: ergo ex eo, quod posset absolute, & simpliciter ponere oppositum ipsius quod Deus vellet, non sequitur quod posset resistere voluntioni diuinæ.

Hinc respondēti potest tertio, ad obiectiōnem principalem negando minorem, quia per hoc, quod absolute & simpliciter posset oppositum eius, quod Deus decerneret, aut vellet, non sequeretur quod posset resistere voluntati diuinæ.

C O N C L U S I O II.

72. Deus potest necessitare voluntatem creatam moraliter. Potest Deus necesse voluntatem moraliter
Hæc est communis, & patet, quia sic de facto necessitatur per gratiam prouenientem, & per visionem beatificam, ac etiam per temptationem saltem grauem absque gratia Dei, quam potest negare, si vult, & siæpè negat saltem efficacem.

Et si quereras, quomodo hæc determinatio fiat.

Respondeo, quod non in genere causa effectiva, quatenus scilicet quod sic determinat concurrit effectiva, & physice ad actum; sed potius in genere causæ formalis formaliter determinans, & inclinantis ad actum, ut patet ex dictis hactenus variis locis in hac disputatione.

73. Quares, an per imperium efficax, quo voluntas imperaret per unum actum alium actum, necessitaretur ad alterum actum. Hanc difficultatem fonsissime tractat Hurradus disp. 136. de virtutibus Theologicis, sed ex dictis facile, & clare potest expediti.

Itaque dico primo, si necessario sequeretur actus imperatus tam physice, quam moraliter ad actum imperantem, esset quidem liber simpliciter, non tam ex suppositione actus imperatis. Hæc est iuxta Hurradum, nec credo posse esse in controversia, nisi forte apud eos auctores qui cum prædeterminatione physica in sensu cōposito, putant posse consistere libertatem, si qui tales sunt.

Probatur prima pars, quia actus imperatus non habet necessitatem, nisi ex suppositione imperantis: ergo cum actus imperans sit liber ut supponitur, etiam actus imperatus erit liber simpliciter: quidquid enim dependet simpliciter à libertate quoad esse, & non esse, est simpliciter liber: sed quidquid dependet ab actu libero, dependet simpliciter quoad esse, & non esse à voluntate: ergo est liberum.

Confirmatur, quia hac ratione acquisitio habituum virtutis est libera simpliciter, quia quamvis sit necessaria ex suppositione actum; quia tamen actus sunt liberi, propterea habitus illi libere acquiruntur.

Probatur secunda pars, quia nihil est liberum ex suppositione aliqua antecedenti, ex qua necessario sequitur, ut patet ex definitione liberi; quod est illud quod positis omnibus prærequisitis potest esse, vel non esse.

Confirmatur primo, quia ideo prædeterminatione physica ad

ad actus naturales tollit libertatem ad illos in sensu cōposito , quia illa posita in sensu composito necessario sequuntur : ergo si actus imperatus necessario sequitur ad actum imperantem, non erit liber in sensu composito ipsius.

Confirmatur secundo, quia habitus virtuosus non est liber in sensu composito ad quem sequitur, quia sequitur ad illum necessario: ergo si actus imperatus sequitur necessario ad actum imperantem , non erit liber in sensu composito actus imperantis.

Aetus imperans est liber etiam ex hypothesi actus imperans.

74. *Dico secundo*, nullum imperium physicum determinare ad vnum alium actum voluntatis ab ipso imperatum. Hæc resolutio est contra hypothesis *Huiusmodi in prædicta disputatione*, in qua videtur supponere quod imperium efficax non solum determinatum, quo imperatus vñus actus determinatus determinato tempore, sed etiā vagum quo determinatur aliquis ex pluribus actibus indeterminate, aut vñus actus aliquo tempore ex pluribus, necessiter voluntatem ad actum imperatum : est autem conformis ad principia supra posita n.49. vbi ostensum est quod intentio efficax finis non determinet physique ad electionem mediorum : & ex hoc ipso

Probatur, quia imperium efficax non habet maiorem vim determinandi ad actum imperatum, quām intentio efficax ad electionem mediorum, supposito quod electio mediorum distinguitur realiter ab intentione: sed intentio, vt patet ex dictis illo numero, non habet vim determinandi physique, sed solum moraliter ad electionem: ergo neq; imperium efficax qualemcumq; ad actum imperatiū.

Deinde probari potest directe per illas ipsas probations quibus id probatur de intentione illa, militant enim hic æque directe, ac ibi.

Q V A S T I O VIII.

Vtrum voluntas possit habere omissionem puram liberam.

Certum est voluntas habere sepe omissiones multas necessario, nimirum quādo quis dormit, & quotiescumque intellectus est ita impeditus, vt non proponat aliquid obiectum voluntati, circa quod voluntas possit habere actum, tunc enim nullum habet actum, & consequenter habet carentiam omnis actus, & quidem necessario, quandoquidem non sit in manu eius eam tollere: non potest autem eam tollere, nisi possit producere aliquem actum, quo tolleret illam: carentia vero actus habiti absque vlo actu vocatur omisso pura, sicut quando concomitantur actum, vocatur omisso non pura. Difficultas ergo est de omissione pura libera, quam voluntas posset non habere pro instanti illo, pro quo habetur, si veller oppositum actum producere.

C O N C L V S I O I.

Potest dari omissione pura libera.

75. *Potest dari omissione pura libera.* Hæc est *D.Thoma* 1.2. q.61.art.3. & in 2. dist.35. q.1.art.3. *Ricardus Aegidius Capreoli*, *Bassoli ibidem*. *Occam* in 3.q.10. quos sequitur *Suar. disput. 19. Metaph. scilicet 3. Arriaga* hic dis.8. scilicet 6. & alij plures contra *Magistrum* in 2. dist.15. *D. Bonaventura ibid. Alensem* 2. part. q.1. *Caietan. 1. part. q.63. art.1.* quos sequitur *Vasquez* & alij quamplurimi. *Doct. noster* non tractauit quæstionem hanc ex proposito, sed conclusio videatur conformior ipsius principiis, & à *Scotistis* propterea fatis communiter teneratur.

76. *Probatur conclusio*, quia quando proponit obiectum aliquid sub ratione indifferenti, ita, vt voluntas possit illud vel amore prosequi, vel odio habere, nihil necessitat voluntatem ad vnum actum: ergo potest nullum habere: sed si nullum haberet actum, haberet omissionem puram liberam: ergo potest dari talis omissione.

Probatur iubsumptum, quia si nullum actum haberet, deberet habere omissionem omnis actus, & consequenter omissionem puram.

Deinde haberet illam pro instanti, pro quo posset si veller non habere illam: sed nihil aliud requiritur ad hoc, quod sit libera: ergo illa omissione, quam tum haberet, esset libera.

Dicitur cum *Caietano* requiri ad hoc vt aliquid sit liberum, quod eliciatur per actum positivum.

Contra primo, quia hoc gratis assentitur.

Contra secundo, quia ideo actus ipse dicitur liber, quia producitur pro instanti, pro quo posset non produci: & sane ad hoc impetrare est, quod sit positivum, vel quod non sit; ergo si omisso exit à voluntate pro instanti pro quo posset non exire ab illa, debet dici libera.

Probatur ergo antecedens: quia nec quoad bonitatem potest obiectum necessitare ad amorem, quandoquidem voluntas possit ipsum fugere propter malitiam quam vider in ipso; nec quoad malitiam potest determinare ad fugam, quandoquidem possit voluntas amare ipsum propter bonitatem; nec quoad utramque rationem potest necessitare ad fugam & amorem simul, quia utrumque actus est incompossibilis, & quia potest omittere quemcumque ex ipsis.

Dices, obiectum non posse necessitare ad alterutrum ex illis actibus determinate, sed bene tamen inde terminante ad aliquem ex illis.

Contra, quia nulla prorsus est ratio, cur sic necessitaretur; & quantum ad experientiam nostram, quando proponuntur nobis plura obiecta, licet possemus habere actū circa quodcumque, tamen videmur nobis, dum intellectus deliberat de eo quod esset præferendum, hæc re absque ullius ex illis prosecutione.

77. *Probatur secundo conclusio*: quia quando proponit obiectum sub ratione boni tantum, vt optime potest, non necessitat voluntas ad illud prosequendum: ergo tum potest non prosequi ipsum: sed si non prosequeretur, haberet omissionem puram liberam; neque enim tum posset habere alium actum, quam prosecutionem, quandoquidem, vt suppono, non proponatur obiectum sub ratione alia quam prosequibili.

Probatur antecedens: si necessitaretur tum ad prosecutionem, esset causa totalis naturaliter determinata ad prosecutionem applicata sufficienter, sed hoc est falsum: ergo non necessitaretur.

Probatur minor: non est alia causa applicata tū præter voluntatem & obiectum cognitum sub illa ratione boni: sed haec non est causa adæquata naturaliter determinativa, & sufficienter applicata ad determinationem: ergo.

Probatur ultima minor, quia si voluntas cum bono sic proposito esset causa adæquata sufficienter applicata ad illam determinationem, quotiescumque daretur & non impeditur, sequeretur illa determinatione: hoc autem est falsum, quia quando proponit idem obiectum sub illa ratione, & præterea sub ratione aliqua malū, non determinat ad illam prosecutionem, quandoquidem prosecutio tum sit libera.

78. *Dices* non proponi obiectum eodem modo, quādo proponit sub ratione boni tatum, & quando proponit sub ratione boni & malū: ergo quamvis necessitaretur, quando tantum proponeretur sub ratione boni, non deberet necessitare, quādo proponeretur vt bonū & malū.

Contra, quia eodem modo proponit quantum ad rationem boni: ergo si propositum secundū rationem boni simul cum voluntate necessario producebat persecutio nem, etiam vt sic propositum, quamvis alla ratio simul proponatur, deberet similiiter determinare voluntatem.

Confirmatur: si calor solus calefaceret, calor cum siccitate etiam calefaceret, nisi siccitas impedit, & in ordine ad calefactionem eodem modo applicatur, quando applicatur vt fucus, & quando applicatur solus absq; siccitate: ergo similiiter si ratio boni se sola proposita determinabat voluntatem, etiam illa ratio propria si determinabat, licet simul proponatur alia ratio, nisi alia ratio proposita impedit illam determinationem.

Probatur antecedens: nihil impedit effectum causæ naturalis adæquatæ, qui alias produceretur necessario, nisi quod est secundum se incompossibile cum illo effectu, aut quod necessario producit aliquid incompossibile cū illo effectu; sed propositio malitia non est incompatibilis cum prosecutione, neque necessario produc aliquid cum ipso incompatibile, quia alias ea proposita, non posset voluntas etiam libere prosequi obiectum: ergo non potest impeditre quo minus necessario sit ista prosecutio, quæ alias esset necessario habita à potentia.

79. *Disc.*

79. *Dicet*: ad hoc ut impedit *necessitatem prosecutio-*
nis, sufficit quod possit causare fugam.

Contra in primis, non posset, quia prosecutio esset ne-
cessaria, & esset incompatibilis cum fuga.

Contra secundo, quia per hoc quod Deus posset produ-
cere nolitionem in voluntate, quando ipsam necessario
haberet volitionem, non sequitur quin ipsa volitio esset
necessario producta, si alias esset necessario producta.

Contra tertio: per hoc quod frigus possit producere frig-
us in subiecto, in quo alias produceretur necessario ca-
lot, non potest impeditre productionem necessariam ca-
lotis, nisi producat actu frigus, vel ipsum sit incom-
patibile cum calore producendo: ergo quamuis proposi-
tio mali posset causare fugam obiecti, nisi tamen causest
actu illam, aut ipsam sit incompatibilis cum prosecutio-
ne, non impedit necessaria productionem prosecutionis.

Dicet secundo, quemadmodum pondus positum in una
parte bilacis est causa naturaliter impulsiva ipsius deor-
fum, & tamen potest impeditre per aliud pondus *æquale*,
aut maius positum in altera parte: ita quamuis bonitas
sola apprehensio necessario determinaret ad prosecutio-
nem, tamen impeditre poterit per propositionem.

80. *Contra primo*, quia ideo aliud pondus impedit esse-
ctum prioris, quia tam debet habere effectum suum quā
pondus primum, & non potest habere suum effectum si-
mul cum effectu ponderis prioris: sed proposatio mali
non deberet habere effectum suum, quando proposatio
boni haberet suum effectum: ergo proposatio mali non
potest impeditre effectum boni propositi.

Confirmatur, quia si proposatio mali impedit effectum
propositi boni, sicut unum pondus effectum alterius,
cum quando fieret utraque propositio, neutra habe-
ret effectum suum, sicut neutrā pondus habet suum:
sed hoc est falsum, ut patet experientia: ergo.

Confirmatur secundo: ideo quando proponitur bonum
& malum, potest bonum habere effectum suum, licet
malum non habeat suum, quia determinatio non prouen-
tit ab obiecto, sed a voluntate libere: ergo quemadmo-
dum prouenit a voluntate libere, poterit non habere il-
lum effectum, aut etiam alterum si voluerit.

Contra secundo, quia ideo alterum pondus impedit esse-
ctum alterius, quia habet effectum incompatibilem cu-
altero effectu impedit, nempe Vbi tale: sed proposatio
mali non habet ullum effectum incompatibilem cum
prosecutione boni: ergo non est eadem ratio de pondere
& propositione illa.

Contra tertio: ideo alterum pondus impedit effectum
alterius, quia non solum deberet trahere bilancem cum
quantitate quam habnit ante alterum pondus, sed etiam
cum gravitate maiori, quam habet ex altero pondere: no
habet autem virtutem sufficientem ad hoc: sed voluntas
etiamsi prosequeretur eodem modo bonum, proposita
malitia, quo prosequeretur non proposita illa, non ver-
satur circa malum, nec deberet habere maiorem virtu-
tem quam ante alium effectum: ergo non est idem de
pondere, ac propositione illa.

Probatur tertio: quia maior esset libertas voluntatis, si
dicetur quod possit habere omissionem puram, quā si
non: ergo si non implicet quod talē habeat, debet asserti-
sed non implicat, ut patebit ex solutione obiectiorum.

Probatur antecedens, quia sic haberet libertatem &
quando proponeretur obiectum sub una tantum ratione
boni aut mali, & quando Deus decerneret concurrere
solum ad unum actum.

Probatur consequentia, quia tam perfectam libertatem
debemus dare voluntati, quam possumus absque incon-
uenientia: nulla autem est inconvenientia in attribuen-
do ipsi huiusmodi libertatem, nisi quod implicaret: ergo
si non implicet debet ipsi tribui.

81. *Probatur quartio*: potest voluntas libere cessare ab
actu suo pro tempore sequenti absque alio actu, quo me-
diante cessaret ab illo, aut quem actum sequeretur illa
omissio: ergo poterat ab initio illum actum non produ-
cere absque alio actu positivo, ratione cuius dicetur
illum omittere.

Probatur consequentia, quia est eadem ratio de omis-
sione eius pro primo instanti, pro quo posset habere, at-
que de cessatione eius pro tempore sequenti.

Probatur antecedens, quia potest cessare absque pro-
ductione actus repugnantis cum priori actu, neque enim
ad hoc ut cesset voluntas ab uno actu, debet necessario
elicere alium actum incompatibilem cum priori, sed si
cessat absque productione actus repugnantis, cessare poter-
it absque alio actu quo mediante cessaret, nam eatus
cessaret mediante tali actu, quatenus esset actus, ad
quem necessario vel connaturaliter sequeretur negatio
aut omissionis actus prioris à quo cessaret, sed non posset
esse talis actus, nisi esset incompatibilis cum priori, sive
simpliciter sive connaturaliter.

Ad hoc argumentum potest responderi, negando antece-
dens cum sua probatione: & sane quacumque ratione
non potest producere ab initio alium actum nisi me-
diante alio incompatibili, non poterit etiam cessare nisi
mediante tali actu.

82. *Dicet*: inde sequeretur quod non posset quis cessare
ab actu charitatis nisi peccando, quia nullus est actus cu-
illo incompatibilis, nisi actus peccaminosus.

Respondeo negando sequelam *primo*, quia posset quis
cessare ab illo actu per hoc, quod auerteretur intellectus
a propositione obiecti, sed cessatio, quæ hoc modo fie-
ret, non esset libera, neque enim esset in manu voluntatis
non cessare tunc.

Secundo, quia nolendo ulterius conservare talem actu, non
conseruaret illum, & illa nolito esset incompatibili-
lis cum actu charitatis, & tamen non est peccaminosa,
quia actus charitatis non est preceptus semper & pro
omni tempore: sed nolito aliquis actus non est necessario
peccaminosa, nisi pro tempore quo actus est preceptus.
Itaque nisi proberet aliud possilitas omissionis, certe
ex hoc argumento meo iudicio non potest conuinci.

Probat quinto Ariaga: quando aliquis est liber ad
amandum & odio habendum Petrum, v.g. nihil aliud re-
quiritur ad exercitium libertatis, quam quod per actum
positum amet: sed in eo casu datur omissione pura libe-
ra: ergo possibilis est talis omissione.

Probat minorem suo iudicio evidenter, quia tunc po-
terat non solum amorem elicere, sed imperium de amo-
re; sed illud imperium omnissimum est libere; ergo datur
omissione pura libera.

Probat minor, quia illud imperium fuit compatibili-
le cum amore: ergo per amorem non fuit omissione.

Deinde non fuit nolito aliqua istius imperij, nec voli-
tio omissionis ipsius, quia non fuit necesse, ut aut imper-
ium, aut omissionis eius fuerit proposita voluntati, vt pos-
set velle aut nolle illa.

83. *Hoc argumentum proponit fusius cum replicis &*
solutionibus, sed prorsus ex se non habet maiorem vim,
nec forte tantam, quantam habet præmissa probatio.

Responderi enim potest negando minorem, ad cuius
probationem dico, quod, quando aliquis exercet liberta-
tem suam amando obiectum, non est necesse ut omittere
potest libere imperij quo imperaret illum amorem, quia
non est necesse ut proponatur ipsi ipse amor; nam vt
ipsemer *Arriaga* paulò ante docuit & patet experientia
vt quis amet obiectum, non est necesse ut proponatur
amor, sed si non proponatur amor, non potest voluntas
habere imperium de ipso, vt etiam patet: ergo licet quo-
ties habetur amor obiecti absq; imperio, omittatur im-
perium, & habetur omissione imperij; tamen non est ne-
cessere, vt illa omissione sit libera. Quod si quid proponitur
obiectum vt amandum, proponatur etiam amor, adhuc
non esset necesse, vt voluntas possit libere velle aut nolle,
aut omittere ipsum, quia non est necesse ut proponatur
sub ratione boni aut mali; non potest autem voluntas
velle aut nolle, aut omittere libere, nisi aliquid propositū
sub ratione boni aut mali, vel boni & mali. Quod si de-
niq; quando amat obiectum, proponatur ipsi amor tauquā
bonum solum, necessitatibus ad ipsum, aut omissionem
ipsius, nisi aliunde probetur possilitas puræ omissionis;
si vero proponatur vt malum solum, eodem modo
necessitatibus

necessitabitur ad fugam positivam ipsius, vel necessitabitur ad omissionem fugæ positivæ: sed autem proponatur sub ratione boni & mali; codem modo poterit se gerere ad imperium ipsius, quo se gerebat ad ipsum amorem circa obiectum amatum: unde si non poterit libere omittere amorem circa obiectum illud per omissionem puram, sed necessario debet habere aut amorem illum, aut odiū, vel fugam oppositam, vel nolitionem positivam amoris, aut volitionem positivam fugæ: ita respectu amoris sic propotiti debet habere vel imperium ipsius, vel imperium fugæ oppositæ, aut ipsam fugam oppositam, vel nolitionem istius imperij: nec in hoc profutus est vlla ratio particularis de imperio illo aut eius omissione magis quam de ipso amore, ac eius omissione.

84. *Obiectus primo*: vt omissione aliqua sit libera, debet esse aliquem finem voluntati vel nolitum: ergo non potest dari omissione pura libera.

Probatur antecedens, quia agens liberum est agens ex proposito, & consequenter agens propter finem: sed nequit agere propter finem, nisi per actum positivum velit aut nolit finem, neque enim agit propter finem, nisi quantum finis mouet, non mouet autem nisi mediante actu.

Respondeo primo, negando antecedens, & distinguendo maiorem probationis: est agens ex proposito semper, nego maiorem; est agens ex proposito, id est, est agens quod potest agere ex proposito, & quod semper agit ex proposito, hoc est, mediante intentione alicuius finis, quoties agit, per actionem positivam, seu per nolitionem aut volitionem, quia ipsam voluntatem aut nolitum est talis intentionis, aut presupponens talen intentionem, concedo maiorem & nego consequentiam. Et haec responsio omnino satisfacit.

Alij respondent voluntatem agere propter finem omitendo pure, nec tamen eam debere moueri positivæ à fine, unde negant antecedens, cum minori probationis, ac sua probatione.

Non sufficiunt ut vi 85. *Sed contra* hanc responsionem, quia si omissione esset propter aliquem finem, maximè ex eo, quod proponetur ab intellectu aliquis finis ad quem posset conducere; sed hoc non sufficit, quia non omnis finis propositus ab intellectu, ad quem actus possit conducere, potest dici esse finis actus, aut intentus ab operante; alias si quis consideraret ambulationem esse vtilem ad sanitatem & ad ebrietatem, & veller illam quatenus vtilis ad sanitatem, intenderet etiam ipsam quatenus vtilis ad ebrietatem: ergo non omnis finis propositus ab intellectu, ad quem possit omissione esse bona, potest dici esse finis omissionis; sed si omnis non sit, nullus erit, quia vnuus non potius debet esse, quam quicunque aliis.

Cofirmatur, quia si ex eo, quod proponatur aliquis finis per intellectum, quando datur omissione, omissione deberet habere illum finem, sequeretur quod eadem omissione esset simul bona & mala, quia simul potest proponi finis bonus, ad quæ posset conducere, & etiam finis malus, v.g. potest proponi studium, vt conducens ad impediendum denotionem, & ad impediendum furum; & in tali casu omissione haberet pro fine proposito ab intellectu impedimentum denotionis, qui esset malus, & impedimentum furti, qui esset bonus, nec esset maior ratio ob quam dicetur fieri ob vnum quam alterum; ergo deberet fieri ob utrumque, & consequenter esset bonus & malus.

Et si dicas quod simpliciter esset malus, quia malum ex quocumque defecit.

86. *Contra*, quia sic si praeciperetur voluntati omittere studium, male ageret omitendo, male enim ageret habendo aliquid libere, quod esset simpliciter malum. Propter haec existimo fistendum in prima responsione & omnino negandum, quod voluntas omitendo pure aliquid intendat finem etiam interpretationem, aut moraliter, quia non est fundamentum aliquid interpretandi quod omittat actum ob motuum propositum ab intellectu.

Dices, inde sequeretur quod omissione pura non possit esse bona nec mala; sed hoc videtur falsum, si detar omissione pura libera: ergo.

Vt solvatur haec replica, aduertendum, quod si sufficiat ad

hoc ut aliquis agat bene, quod ponat actionem præceptam, quamvis non intenderet honestatem ipsius, quemadmodum sufficit ad male agendum quod ponatur actionis prohibita, quamvis non intendatur malitia eius; tum omissione posset esse bona, quando fieret cum esset præcepta. Si vero non sufficiat ad bene agendum facere quod bonum est, sed requiratur ulterius quod intendatur bonitas eius, licet ad agendum male, sufficiat facere quod simpliciter est prohibitum, quamvis non intendatur malitia; tum dicendum quod omissione pura non possit esse bona, quamvis possit esse mala. Quid autem in re dicendum sit, spectat ad materiam de actibus humanis; nec hic videbatur examinandum.

87. *Obiectus secundo*, illud, quo mediante formaliter voluntas exercet libertatem, quale est omne quod est liberum in actu secundo, debet esse aliquid vitale; sed pura omissione non est aliquid vitale; ergo non potest esse libera in actu secundo.

Respondeo distinguendo maiorem; id est, aliquid procedens a principio vitali, transeat; id est, aliquid secundum se formaliter vitale, & positivus sensibile aut producibile per actionem vitalem, nego.

Obiectus tertio, non fit transitus de contradictorio in contradictorio sine aliqua mutatione: ergo voluntas non potest transire de volente hoc ad non esse volentem illud absque mutatione; sed hoc esset falsum, si posset dari pura omissione.

Respondeo concedendo antecedens, & consequentiam, & negando subsumptum, nam ipsummet transitus de esse volente ad esse non volentem, est mutatio à volitione ad negationem eius.

88. *Sed dices* voluntas de non libere agente transit ad esse libere agentem, quoties habet omissionem puram liberam; sed non potest assignari quanam mutationem sit, qua mediante fieret iste transitus: ergo non potest sic transire.

Respondeo negando minorem, quia iam afficitur negatione, qua non afficiebatur antea, saltem eodem modo: quod addo, quia antea poterat habere negationem istius actus; sed non libera, modo autem habet illam libera.

Et si queras, per quid habet esse libera iam, si ante non fuit libera.

Respondeo per id, per quod motus primo primus non liber postea fit liber; hoc est, vel per denominationem extrinsecam desumptam à potentia, iam proxime potente ipsum ponere, vel non ponere propter cognitionem deliberatum obiecti, & ante non potente propter defectum talis cognitionis; vel seipsa formaliter. Supposito tamen tali statu potentiae, aut cognitionis sufficienti ad oppositum eius ponendum, tanquam conditione sine qua non; vel per respectum rationis iuxta diuersas sententias, quae sunt de ratione formalis libertatis.

89. *I. slabis adhuc*, ante omne exercitum libertatis, sive positivum illud sit, sive negativum, debet presupponi voluntas in actu primo proxime potens ad illud, & oppositum eius, & consequenter cum cognitione plena obiecti, circa quod sit illud exercitum; sed in priori est negatio actus sequens ad cognitionem, & ad potentiam sic potenter: ergo non potest ostendi unde habet negatio pura actus esse libera.

Probatur consequientia: quia non habet esse libera ex dictis, nisi à potentia sic potente, & cognitione, sive tanquam à ratione formalis, sive tanquam à conditione, sed ab illis non potest hoc habere, quia alias ista negatio prior exercitio libertatis esse sic libera, quod est absurdum.

Respondeo distinguendo minorem: in illo priori, hoc est ante illud instans naturæ, vel rationis, in quo potest intelligi, vel esse exercitum libertatis, aut negatio actus, quam pro illo priori potest tollere libere voluntas, negoti, quam non potest, concedo, & nego consequentiam. Ad cuius probationem dico, quod negatio actus libera habet esse, talis tantum pro instanti, pro quo potest actus oppositus ipsi esse liberi; nulla autem negatio præcedens exercitum omne libertatis, quantumvis presupponatur ipsi cognitio,

cognitio, & indifferentia potentiae, habet esse pro tali instanti, vt sic præcedens est, & consequenter, vt sic non est libera.

Addit potentiam non esse indifferentem ad ponendam, vel non ponendam negationem præcedentem exercitum libertatis sua pro illo priori, & consequenter illa negatio pro illo priori non est libera, sicut est negatio, quæ est in instanti in quo intelligitur exercitum libertatis.

Obiectus quarto, si pura omissione sufficeret pro exercitio libertatis, sequeretur Deum posse exercere suam libertatem ad extra per puram omissionem.

Respondetur, si ex nullo alio capite hoc ipsi repugnet, quam ex defectu libertatis, concedo; nec hoc esset villo modo inconveniens; si sic, nego. An autem ex alio capite repugnet, necne, non pertinet villo modo ad præsens, sed referendum est ad Theologiam.

90. *Obiectus* quinto, mala esset diuisio peccati in dictum, factum, vel concupitum contra legem, quia omissione pura peccaminosa esset peccatum, & non comprehendenderetur sub illa.

Respondendo negando sequelam, potest enim optime reduci illa omissione ad concupitum, quia est concupiscentia interpretativa, & æquivalens moraliter nolitioni actus præcepti: perinde enim est legislatori quod iste actus præceptus non ponatur mediante omissione pura, vel mediante nolitione positiva ipsius.

Q V A E S T I O IX.

An voluntas sit perfectior intellectu.

91. *P*rima sententia est intellectum esse perfectiorem. Ita Sanctus Thomas 1. part. q. 72. art. 3. quem sui sequuntur communiter citati à Complutensibus hic disp. ultimâ n. 28.

Secunda sententia præfert voluntatem. Hanc tenet Doctor in 4. dist. 49. q. 4. & 5. & præter suos Alensis 3. part. q. 80. Bonau. Egidius, Argentinas, Gabriel, Maior 4. dist. 49. & alijs.

Ego certè difficile esse existimo iudicium ferre: & fortassis ita se habent haec potentiae, ut neutra altera sit simpliciter perfectior, sed qualibet perfecta in suo ordine, & una altera perfectior in una ratione ac imperfectior in alia, instar excedentium, & excessorum. Nihilominus sit

C O N C L U S I O I.

*V*oluntas est perfectior intellectu, si altera ex his potentia sit simpliciter perfectior, debet dici, quod voluntas sit perfectior. Hæc est secundæ sententia contra primam.

Probatur primo: quia illa potentia debet censeri perfectior, quæ habet perfectius obiectum formale adæquatum: sed bonum quod est obiectum formale voluntatis est perfectius vero, quod est obiectum formale adæquatum intellectus, maxime secundum aduersarios: ergo voluntas est perfectior intellectu. Hæc probatio magis facit ad propositum in sententia Aduersariorum, quam Scoti, qui negat verum esse obiectum adæquatum intellectus, & assertit ipsum tendere etiam in bonum qua bonum est: vnde ipsam supra non fudit huius rationi, quæ tamen fusa, & docte proponitur, & stabilitur à Patre Hincquo, in commentario ad S. I. I. supra n. 5. 7.

92. *Complutenses* respondent, licet bonum secundum se sit perfectius quam verum, non tamen prout obiectum voluntatis est perfectius, quam verum, prout est obiectum intellectus, quia non est obiectum voluntatis per modum quidditatis, sed magis concrete; verum autem est obiectum intellectus per modum quidditatis, & non concrete. Quam doctrinam, aut potius verba obscurissima, explicare videntur sic, vt velint verum percipi ab intellectu per modum quidditatis, & minus concrete, quia percipitur ab ipso, vt abstractus ab existentia, & singularitate, bonum vero percipi, à voluntate, non per modum quidditatis, sed magis concrete, quia percipitur ab ipsa, seu tendit in ipsam, vt existens, & singulare.

Sed contra hanc doctrinam sic explicatam facit evidē-

ter, quod voluntas non feratur in bonum, nisi secundum quod proponitur ab intellectu: ergo si feratur in ipsum vt existens, & singulare, atque adeo non per modum quidditatis, debet similiter cognosci ab intellectu, vel si intellectus non possit cognoscere ipsum sic, sed abstractius, neque voluntas potest ferri in ipsum.

Deinde, si voluntatis obiectum sit bonitas singularis existens, & intellectus obiectum sit bonitas abstractens ab existentia, & singularitate, profecto vel ex hoc ipso sequitur quod obiectum voluntatis sit perfectius, quia perfectior est bonitas existens, quam non existens.

93. *Dicit cum Complutensibus*, verum quidem esse, quod in esse rei bonitas existens sit perfectior quam non existens; non tamen in esse obiecti, quia vt non existens est abstractius.

Contra, quia quod sit abstractius non facit ipsum perfectius in esse rei, & hinc conceptus entis abstractissimus est minus perfectus conceptus quam conceptus hominis: ergo neque in esse obiectis quid enim facit ad hoc, quod sit abstractius, nisi velimus ludere verbis?

Probatur secundo: illa potentia est perfectior, cui competit perfectior actus, & ille actus est perfectior, ad quæ datur perfectior habitus: sed habitus aliquis voluntatis, nempe charitas, est perfectior quocumque habitu intellectus: ergo & aliquis actus ipsius est perfectior quocumq; actu intellectus, & consequenter ipsam voluntatem est perfectior intellectu.

Probatur minor 1. Cor. 13. *Maior* horum est charitas. Et ex August. 5. Trinit. 19. In donis Dei nullum est maius charitate, nec aequalis.

94. *Respondebit* posset, charitatem esse quidem perfectius donum quocumque dono dato pro statu viae, sed intellectum tamen habere in patria donum illa perfectius, v.g. lumen gloriae: vnde non sequitur voluntatem esse perfectior, sed potius è contra intellectum esse perfectior voluntate.

Contra, quia sicut voluntas in via perficitur perfectiore habitu, quam intellectus, ita etiam in patria debet perfici, quia potentiae debent perfici in patria iuxta proportionem ad perfectionem quam habent in via.

Deinde quod charitas patris, sicut sit eadem cum illa quam habemus in via, sive diversæ specie ab illa, sit perfectior quam lumen gloriae, & actus charitatis quam visionis beatificæ, probatur: quia nemo est, qui non magis deberet desiderare amare perfectissime amicum, si hoc posset facere absque cognitione perfectissima, quam cognoscere ipsum perfectissime absque amore perfectissimo, & etiam ipsam amorem amicus deberet optare, se amari quam cognosci: ergo signum est quod amor sit perfectior cognitione.

Aly probant idem secundo, quia illud est perfectius, quod excludit maiorem imperfectionem: sed amor excludit maiorem imperfectionem quam visio formaliter, excludit enim odium Dei, quod est maxima imperfectione.

95. *Sed certe* hæc secunda probatio videtur nimis probare, nam probat etiam amorem Dei naturalem super omnia esse perfectiorem visione beatificæ, quia excludit quocumq; peccatum actual ex natura sua physica non minus, quam amor Dei supernaturalis; sed videtur falsū quod aliquis actus naturalis sit perfectior actu supernaturali, tam excellenti, quæ est visio beatifica. Imo probat quemcumque actu virtutis esse perfectiorem visione, quia quicunque talis actus excludit actu vitij oppositi, & quicunque actus vitij est imperfectior quam ignorantia, aut caritia visionis, quæ excluditur per visionem beatam: ergo, vel quicunque talis actus est perfectior visione, vel non sequitur quod perfectio opposita maiori imperfectioni sit maior, quam quæ opponitur minori.

Confirmatur hæc impugnatio, quia ratio, ob quam charitas, & quicunque actus virtutis opponitur peccatis oppositis, non est ex maiori perfectione ipsorum supra alias perfectiones ea non excludentes, sed quia peccata omnia, cum debeant esse libera, debent per se primo spectare ad voluntatem, & consequenter non debent posse excludi formaliter, nisi per aliquid spectans ad voluntatem.

96. *Quis*

An dentur habitus naturales.

1. *I* Am dixi, per habitum intelligi illud, per quod potentia, quæ poterat quidem, sed non sine difficultate, elicere aliquam operationem, aut non tam cito, possit minori cum difficultate, ac citius illam elicere.

C O N C L V S I O I .

In potentis sensitiis externis non datur habitus. Hæc est Non dan-
communissima omnium, & patet manifeste, quia nūquam tur habi-
habet maiorem facilitatem in operationibus suis, quam
semel haberunt, præsertim, quæ oriatur ex alio capite
quam ex dispositione aliqua corpora meliora, quæ dis-
positione non acquiritur per frequentationem actuum, vt
patet experientia: sed non est principium colligendi ha-
bitus, nisi à posteriori ex huiusmodi facilitate majori,
quæ acquireretur: ergo.

Dixi, quod non habent maiorem facilitatem quæ ex
dispositione, quia oculus aliquando potest esse indispos-
itus sic, vt non possit tan perfecte videre, quam postea
melius dispositus possit: sed illud, à quo habet hoc, non
est habitus, de quo modo agimus quia habitus acquiri-
tur per actus in potentia bene disposita, physice loquen-
do; & est qualitas intentionalis; illud autem, à quo reddi-
tur oculus melius dispositus ad videndum, vel est aliquid
physicum positionum non intentionale, vel carentia ali-
cuicis phænomenis, & potest antecedere omnem actum,
& perdi sine intermissione, ac acquiri iterum sine fre-
quentatione actuum, vnde non potest esse habitus, de
quo loquimur.

Ratio autem à priori, vnde hæc potentia, nec sentiant
maiores facilitatem, nec indigent habitu, est, quod
ipsæmet non habeant sibi proponere sua obiecta, &
quod eo proposito necessitentur ad suos actus ex eo,
quod naturaliter sint determinatae ad illos producendos
proposito sic obiecto.

C O N C L V S I O II .

2. Datur habitus in membris externis. Hæc est expresse Datur ita.
Dottris in 3. diff. 3. n. 19. quem præter suos sequuntur bitus in
Nominales & alij, quos ibidem citat Scolastæ contra D. extensis
Thom. 1. 2. q. 50. eum suis, quos sequitur Suarez diff. 44. aliquibus.
Met. Vasq. diff. 78. & alij plutes.

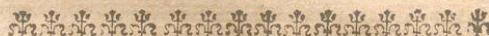
Probatur experientia Scriptorum, Citharecodorum, &
Pictorum, in quorum manibus post frequentatos actus
reperitur facilitas magna, quam non habuerunt antec-
denter: sed illa facilitas non potest prouenire ab alio
quam ab habitu inexistente illis membris: ergo datur
habitus in illis.

Dicitur, illam facilitatem otiti posse ex dispositione
physica organi, v.g. manus, & subordinatione eius ad
virtutem phantasticam, & appetitum sensituum seu vo-
luntatem: ergo non prouenit ab habitu inexistente ma-
nui, v.g.

Contra, quia non est conceptibile quomodo ex illa
dispositione organi, v.g. manus, possit fieri ut digitus Ci-
tharecodi nunc hanc chordam, nunc illam remotam tam
punctualiter tangat; quomodo enim ex dispositione cor-
poris otiri possit ut veloces digiti mouentur, tamen
non apparet quomodo ex illa dispositione absque habi-
tu possint moueri tali ordine. *Quod* etiam id non pro-
ueniat ex subordinatione ad virtutem phantasticam, &
appetitum aut voluntatem, patet, quia potest quis esse
expertissimus in facultatibus interioribus ad sonandum,
& tamen satis ineptus in facultate exteriori: ergo signum
est quod illa habilitas quæ est ad sonandum in manu,
non proueniat tantum ex illa subordinatione ad poten-
tias interiores, & ex dispositione physica manus.

Confirmatur hoc, quia sape distrahitur potentia in-
terioris & versantur circa alia obiecta quando continuit
dexteritate per manum cythanizatio: sed hoc fieri
nequerit, si dexteritas illa proueniret ab habitibus sub-
iectatis in potentia interioribus: ergo non solum ab il-
lis prouenit.

Confirmatur secundo, quia non potest prouenire à potentiis
interiori,

D I S P V T . VIII .

De Habitibus.

VANDO QVIDEM potentia Animæ, præsertim
Intellectus, & Voluntas, longo exercitio acquirant
facilitatem ad alias operationes, quas ante non nisi
difficulter exercebant; & illud, quod dat ipsis formaliter
illam facilitatem, vocetur *habitus*; spectat sine dubio
ad complementum huius tractatus, de Habitibus agere,
maxime de naturalibus, nam consideratio Habituum su-
pernaturalium spectat ad Theologiam.